

LIBELLI HISTORIAE ACCADEMIAE AGRIENSIS

Főiskolás életünk
1951-1953

D. SAJÓ LÁSZLÓ

Főiskolás

**ÉLETÜNK
EGER
1951–1953**

Szerkesztette:
D. Sajó József

A borítóterv Mezey István munkája

EKF LÍCEUM KIADÓ, EGER
2004

A kiadásért felelős:
az Eszterházy Károly Főiskola rektora
Műszaki szerkesztő: Nagy Sándorné
Igazgató: Hekeli Sándor
Megjelent: 2004
Példányszám: 150
Készült: Diamond Digitális Nyomda Kft.
Felelős vezető: Hangácsi József

Prológus

Tanévnyitó és arany díszoklevél átadó ünnepség

Eszterházy Károly Főiskola

Eger, 2003. szeptember 5.

Díszudvar. Elöl a nagyszínpad ünnepi díszbe öltöztetve.

A színpaddal szemben – félkörben az udvaron – a főiskolások. Előttük nagy számban üres széksorok.

Az oldalsó ajtónál jönnek ki egymás után az 50 évvel ezelőtt itt végzett diákok.

Észrevehetően halkabb lesz a fiatalok csivitelése. Figyelő tekintetük végigkíséri, ahogyan a sokat tapasztalt elődök megfontolt léptekkel közelítik meg, foglalják el a nevükkel megjelölt széket.

Megtalálom én is a magamét.

Váratlanul zene szólal meg az erkélyen. Korhű öltözékben rézfúvósok játsszák az ősi dallamot:

„Summáját írom Egör várának,
Megszállásának, viadalának ...”

Egyszerre előntenek a régi főiskolás emlékek. Könnyes lesz a szemem. A torkom elszorul. Feltolul bennem minden, amit „Egör várának” tövében 50 évvel ezelőtt főiskolásként megéltünk.

Mindezt meg kell írni! A gondokkal és gyönyörűséges örömmel teli életünket! Az ifjúságunkat.

Istenem! Segíts!

A költő Zrínyi Miklóssal szólok:

„Adj pennámnak erőt, úgy írhaszak, mint volt...”

Főiskolás előéletem

„Az emberélet útjának felén
egy nagy sötétlő erdőbe jutottam,
mivel az igaz utat nem lelém.”

...idézem nem kis túlzással Dante remekművéből. Mert a mi érettségi vizsgánk 1949-ben Nyíregyházán az Állami Vasvári Pál Gimnáziumban szerencsétlenül sikeredett. Az államosított Királyi Katolikus Gimnázium első érettségizői voltunk. A 36 vizsgázóból 19 diák eredménytelen volt. Elnökünk a származása miatt korábban elviselt méltánytalanságért így fizetett vissza.

A pótérettségi ugyan sikerült, de lemaradtunk az egyetemről. Jómagam a jogi pályáról, mert bíró szerettem volna lenni.

Egy ideig otthon segítettem gazdálkodó szüleimnek. Aztán februárban valaki beprotezsált a Patyolathoz Budapestre. Itt lettem segédmunkás. Először a papírok bálázása volt a feladat. Elmondhattam magamról, hogy mégiscsak papírmunkát végzek!

Mint öntudatos dolgozó, részt vehettem a kivezényelt munkásosztály soraiban május 1-jén a fővárosi felvonuláson. Éppen szemben érkeztünk „szeretett vezérünk”, Rákosi elvtárs elé. Itt a sorok kettéváltak, és jobbra-balra, elkerülve az emelvényt, haladtunk a Városligetbe. A kijelölt helyen megkaptuk a virslit meg a sört. Ide is elhallatszott a felvonulók ütemes ritmusa: Munkásököl, vasököl, oda sújt, ahova köll! Na, meg a dal: Oly vidám az élet.

Aztán jószerencsém visszavitt falumba, ahol a Növényolajipari NV gépirója lettem. Tulajdonképpen footballistára volt szükség.

Az őszi footbollszezon után, év végén megszűnt a vállalat. A helyi tanácshoz kerültem. Tavasszal a volt diáktársaim – most már egyetemre és főiskolára járók – biztattak, hogy jelentkezzem főiskolára.

No, ennek aztán különös, ma már hihetetlen története lett. Középis-kolás koromban nagy színjátzó voltam. Jelentkeztem hát a Színmű-vészeti Főiskolára 1951-ben. Ugyanakkor – mert mégiscsak földön-

járó lélek voltam – felvételi kérelmet adtam be az Egri Pedagógiai Főiskolára is.

A Színművészetiről jött először az értesítés: menjek. Inkább csak félsz és szorongás volt bennem, nem kapott el a nagy lehetőség másra.

Elmondtam, illetve eljátszottam, amit kellett. Nem mondtak semmit, majd értesítenek.

És értesítettek. Az első „rostán” átmentem, mehetek a következőre. Ekkor jött az egri „meghívás”, amit én igyekeztem eltussolni szüleim elől. Ők – főleg anyám – hallani sem akartak színész ábrándjaimról, nem tartották az ő lelki világukhoz, erkölcsükhöz méltónak ezt a pályát.

Így történt, hogy a második „rosta” esedékes napján nagyon korán kellett volna kelnem. Jó anyám „elfelejtett” engem felkölteni. Mikor riadtan ébredtem, meg is mondta, akarattal tette ezt.

Elképzelhető állapotom. Indulatomban megfogadtam, nem jelentkezem, és nem megyek én többé sehova. Tanulásról többé szó se eszen.

Gondoltam én! Nem olyan világot éltünk 1951-ben, hogy csak úgy gondolhatott valamit az emberfia. Folytattam tovább a hivatali munkát.

A Tanács engem bízott meg, hogy a községi raktárban, a valamikori Futorában, könyveljem a beszolgáltatott mennyiséget. Elképzelhető, milyen vidám hangulatban történt mindez.

Az egyik napon már jól benne voltunk a délelőttben, bejön a raktárba Pali bácsi, a kisbíró. Ijedten, alig jutva lélegzethez, mondja nekem:

„Lacikám! Baj van! Nagyon nagy baj van! Itt vannak érted az ávósok!”

Bennem megállt az ütő. Ávósok?! Értem?! Egyszerre nagy csend lett körülöttem. Mindenki tudta, mit jelent ez. Politikai rendőrség! Aki a kezük közé kerül, annak annyi!

A vér meghűlt bennem. Minden erőm elhagyott. Ma is pontosan át-
élem, ahogy görcsösen próbálom egyik lábam a másik elé rakni. Vég-
telen időnek tűnt, amíg az udvar végén álló raktárból kijutottam az
utcára.

És ott állt a Pobjeda, a lefüggönyözött ávos kocsis. A járda felőli ol-
dalon két ávos hanyagul nekidőlve várt.

Odamentem (vánszorogtam). Köszöntem: Jó napot! – Nem reagál-
tak rá. Az egyik megszólalt:

– Maga a Sajó László?

Ebben a szörnyű szituációban is belém villant, hogy magázva szólt
hozzám. De mit akarnak?! Már mondja is:

– Aztán miért nem voltunk mi Egerben? A főiskolán? Felvételiz-
ni?! Mi?!

Bár ettől egy kicsit jobb színben láttam a helyzetemet, mégis szinte
remegve mondtam:

– Én a Színművészeti Főiskolára felvételiztem, oda is jelentkeztem.

– Az minket nem érdekel. Elmegy Egerbe! Két hét múlva jövünk!
Jelenti nekünk, hogy megvolt a felvételi!

Szó nélkül beültek a kocsiba, és elmentek. Csak ekkor tértem ma-
gamhoz. Megúsztam!

Másnap Egerben voltam! A főiskolán a portás nem akart beenged-
ni. A tanulmányi osztály ügyeletese tréfának vette, hogy augusztusban
akarok én felvételizni. Hol van már a bizottság?! Hogy képzelem én?!

Amikor előadtam, hogy engem az ávosok küldtek, nagy szemeket
meresztett. Mondtam neki, hogy papírral kell igazolnom, hogy itt fel-
vételiztem. Sokáig töprengett. Megint mondom, hogy nekem csak
papírt adjon, hogy itt voltam, nekem csak az kell.

– Nem úgy van az! Ha én ilyen papírt adok, akkor a felvételit is
megejtjük. Ül csak ide!

Aztán előkereste az én felvételi lapomat, közben kérdezi, milyen szakra akarsz jönni. Mondom, hogy magyar-történelem.

– Azt nem lehet! A magyar csak magában választható, olyan sok ott a kötelező olvasmány.

– Legyen magyar – mondtam.

– No, akkor mondj egy mondatot!

Mondtam. Ma már nem emlékszem, mit.

– Melyik ebben az állítmány meg az alany?

Megmondtam. A papírt megkaptam. Az volt rajta, hogy felvettek.

Aláírás: Balogh Bálint (Áldja meg a Jóisten érte!).

Az ávosok, ahogy megígérték, megjöttek. Nem kérték a papírt.

– Már mindent tudunk! Na, azért!

Az ávosok elmentek. Szeptemberben egri főiskolás lettem.

A hihetetlen történetnek megvolt a ma már valóban hihetetlen alapja. Abban az évben is sok fiatal hagyta el az országot. Disszidált! Az ávosok minden főiskolán, egyetemen ellenőrizték a megjelenést. A hiányzóknak utánanéztek. Engem itthon találtak.

A nekiveselkedés

Ilyen előzményekkel bizony nem kis szorongással vágtam neki – két év kihagyással – az újabb tanulásnak. Ezt még tetézte, hogy munkahelyemről a „hivatali út betartása miatt” pár nap késéssel érkeztem a főiskolára. A többiek már összerázódtak, így nekem, mint „új fiúnak” egyedül kellett bemutatkoznom a tanársegéd Dienes Tibor stilisztika-óráján. Nem volt könnyű. És nem volt vidám. A nyíregyházi érettségi „drámáját” meg az ávósok „közreműködését” feszült csend övezte.

Aztán az órán mindjárt világossá vált előttem, nagyon össze kell szedni magam, hogy az új helyzetnek és követelményeknek megfeleljek. De hát fel a fejfel! Éreztem, most jó helyre hozott sorsom. Majd csak kialakulnak a dolgok.

Hát alakultak. Alig hajtottuk le fejünket a Széchenyi úti kollégiumban, pár nap után át kellett költöznünk a Sztálin útra. Itt egy régi polgárházból alakítottak ki diákszállást.

Minden reggel már 7 órakor szabályos menetoszlopba fejlődve nótaszóval vonultunk a főiskolára. Fújtuk az éppen aktuális mozgalmi dalokat: Fel vörösök, proletárok. Felépítjük a Margit hidat, Gerő elvtárs utat mutat. Szódd a selymet, elvtárs... Kovács vagyok, ifjú a lelkem... A többit nem sorolom. A képzeletre bízom.

A lányok ugyanilyen alakzatban vonultak a kollégiumból. Mindezt azért kellett, hogy megtörjük a klerikális reakciót Egerben. No, meg azért, hogy a menzán le ne késsük a reggelizés idejét. Csakhogy reggeliző elvétele akadt, mert a sovány ösztöndíj másra kellett.

De térjünk a tárgyra, a tanulásra, amiért is utunkat Egerbe vettük. Kétéves volt akkor a főiskolai tanárképzés és kétszakos. A kivétel mi voltunk, akik magyar nyelv és irodalom szakon tanultunk. Merthogy a magyar és a világirodalom megismerése, (megtanulása?) a sok olvasnivaló minden időnket erősen lekötötte.

Szerencsére olyan tanáraink voltak, hogy mondandójukra nem lehetett nem odafigyelni. Olyan szépen, olyan világosan, olyan tömören szóltak (és nem előadtak).

Olyan szép magyar nyelven beszéltek, hogy minden szavukat fel kellett jegyeznünk, annyira megragadtak bennünket. Töltőtollunkat – hol volt még akkor a golyóstoll – jó előre „csőre töltöttük”. Csabai tanár úr elszólását – öntsön mindenki „a tintába tollat” – még ma sem felejtjük.

A szerteágazó tantárgyaink mellett voltak aztán a mindenkinek kötelező, „nem szeretem tárgyak”. Kötelező volt az orosz nyelv tanulása (mint „világnyelv”). Ugyancsak elő volt írt a marxizmus–leninizmus tudományos megismerése. No, ezek kimaradhattak volna!

Ha csak ezek! De volt még egy! A honvédelmi ismeretek! Mint kötelező tantárgy. Még a lányoknak is „ajánlott”!

Majd erről bővebben szólok. Sőt, egész részletesen, mert hiszen olyan „szép élet a katonaelet”.

Nekiveselkedtünk hát a mindennapoknak. Igyekeztünk eligazodni az épület, no meg a sokféle órák, foglalkozások időpontjainak zegzugjaiban. Észben tartani, mikor hol van „jelenésünk”. Az órák közötti szünetekben olyan forgalom volt, hogy „koccanások” is történtek. Hamar kiderült, a különböző szakok útjai keresztezik egymást, a sebesség túllépése gyakorlattá vált.

A földrajzosok rohantak leginkább, mert nekik sok óra volt fent a csillagvizsgáló toronyban. Ahogyan ebédidőben a magasból lezúdulnak, életveszély volt közelükben lenni. A testnevelés szakosok is rohantak mindig, de a „csillagból érkezőket” megelőzni nem tudták.

A biológusok komoly ábrázattal hordták a csontvázakat egyik teremről a másikba, ijesztgetve a mély gondolatban bandukoló matematikusokat, fizikusokat. No meg minket, a költészet fennkölt szépségeibe burkolt magyarosokat. Az énekesek állandóan szolmizáltak, az oroszok meg a „továrisok” nyelvén üdvözölték az útjukba kerülőket.

Becsengetéskor már mindenki megtalálta az előadásra vagy szemináriumra, gyakorlatra kijelölt helyét. A folyosón csend, a termekben komoly munka, pissenés sem hallatszott.

Egy ilyen áhítatos csendben, az óra vége felé jön a hír: kicsengéskor mindenki azonnal menjen le az előtérbe, rendkívüli főiskolai gyűlés lesz. A tanárok is legyenek ott.

A gyűlés tényleg rendkívüli volt. Dr. **Némedi Lajos** igazgató úr szólt először. Pontosabban kezdte volna. Valahogy sokáig készülődött. Aztán végül szól:

– Barátaim! – kis szünet után megint – Barátaim!
Talán egy mondatot mondott csupán.

A főiskolai DISZ-bizottságunk illetékese vette át a szót. Merthogy a főiskolára fondorlatos módon „idegen elem furakodott be”.

Ez a befurakodó pedig éppen a mi társunk, Bakó Gyszi magyar szakos hallgató.

Még a „tömegből” is szóltak, felháborítónak tartva, hogy „egy bársónynadrágos úri fiút, akinek az apja uradalomban volt gazdatiszt, a dolgozó nép segítse diplomához”.

Gyszit (Titit) bizony eltávolították. Nagyon sajnáltuk, mert kedves, no meg okos fiú volt. Gyakran kértük, énekeljen nekünk – mert ehhez nagyon értett. Ma is hallom – és látom is – ahogy énekel nekünk Zódség (Zöld Teri) zongorakisérétevel a korabeli operettszámot:

„Stella, nézd, hogy szikrázik a fény a kék tengeren,
titkon sötétlik mélyén a száz rejtelem...”

Hát sötétlett! Mindez arra volt jó, hogy lássuk: Hoppá! Na, azért! (Gyszi idővel mégiscsak pedagógus lett).

Hála Istennek, a sok tanulnivaló nem adott időt sem, hogy ilyesmin rágódjunk. Tanáraink továbbra is óriási tempóban, még érdekesítőbben tanítottak, és tartottak a tanulás mellett bennünket.

A tantárgyak tanítása, tanulása

Nem tudom, előírás volt-e, de az én leckekönyvemben így kezdődik a tantárgyak felsorolása: Marxizmus-leninizmus; Honvédelmi ismeretek; Orosz nyelv; Testnevelés. Csak ezután következnek a szaktárgyak és a hozzájuk kapcsolódó szemináriumok, gyakorlatok. Mindösszesen 15.

Nekem legemlékezetesebb a honvédelmi ismeretek. Hogy én ezzel mennyit kínlódtam! A lányok pláne nem lelkesedtek érte! És nekik ugyan nem kötelező, de próbáltak volna...!

No, meg hát itt volt Rudi, a hadnagy, aki okított bennünket. Sok időt elvett az órán, hogy állandóan szipogott, törölgette az orrát, mert télen-nyáron náthás volt. Termete sem éppen daliás, de mindezt pótolta hangoskodással és gunyoros megjegyzéssel. Bár mi sem tűntünk éppen páncéltörő tűzereknek – merthogy erre készített volna fel bennünket. A lányokkal mi daliák, illetve delnők voltunk a körülményekhez képest. Érdeklődésünk messze esett a páncéltól meg a tűzértől is. A részletekről, a honvédelmi vizsgák tragikomikus történeteiről majd később.

A marxizmusról meg a leninizmusról nem is szólok. Akik ebből vizsgáztunk – tudományos alapon – megismertük, amit meg kellett ismerni. Hogy hasznos volt-e? Mindenki saját magával beszélje meg.

Az orosz is kötelező volt mindenkinek mint világnyelv. Szerencsénkre, fiatal és megértő tanáraink nem „okoskodtak”. Sőt, aki már középiskolában is tanulta, egy-egy nyelvi fordulatot illetően vitába is szállt, húzva az időt a kicsengetésig. Egyszer a szótövek meg a lágyító jelek „lábközi hatásáról” vitatkoztak. (Ejnye!) Máskor meg azon, hogy tanultuk-e az orosz ábécét, vagy csak a betűket. Amikor a tanár Zabos Iréntől „továris Inci” felszólítással várta a feleletet, tudtuk, sohasem lesz probléma az érdemjegyek körül. Még névadásra is sor került. Mikor a „sto eta” magyar megfelelőjére éppen Nagy Eta válaszolt, Sto Eta lett a neve. Mindig így szólítottuk. Még ma is. Szoboszlai Pista pedig többször is nekikezdett a „Pisetye vü” kiolvasásának. Így a to-

vábbiakban ő lett – előrehaladott korára is tekintettel – az öreg Pisetye vü.

A testnevelés! Az igen! Végre kinyújtózhattunk meg bukfacezhetünk az órákon. Legjobb volt a szabadban! Rendszerint a Népkertben – ma és annak előtte is Érsekkert – száguldoztunk az Eger-patak menti sétányon (persze, este kettesben csak andalogtunk...). A fiúknál Viola Lajcsi volt a leggyorsabb. Még engem is hagyott. A lányoknál Juhász Cila az „élsportoló”. Kora reggel még futkározott is tanulás előtt.

Ennyit a „kiegészítő” tantárgyakról. Most már nézzük, amiből élünk, és majd a gyakorlatban – az életben – megélünk. A „mi” tantárgyainkról, a „mi” tanárainkról.

A magyartanári képzéshez, a szakmához közvetlenül kapcsolódó ismeretek, gyakorlatok 15 felé ágazó folyamiban áradtak felénk. Bárkánkat úgy kormányozni, hogy a tudomány tengerén hajónk révbe jusson, nem kevés elszánás és szerencse kellett.

Kezdjük a szerencsével. Tanulmányi időnk alatt végig elkísért. Visszaidezve, áldjuk a sorsot, hogy nekünk olyan tanárokat, tudós és szakmai kiválóságokat adott, akik életüket tették fel a tanításért, értünk. Akikre mindig felnéztünk. Akik minket magukhoz felemeltek. Legtöbben fiatalok voltak, tudták, hogy kell bánni velünk. Megvolt a „fortélyuk”, hogyan kössenek tantárgyaikhoz.

Bizony, mi majd minden időnket a főiskola könyvtárában töltöttük, ami egyben az irodalom tantárgyak előadóterme is volt. Itt készültünk az órákra, vizsgákra, itt szövődtek barátságok, no meg szerelmek is. Itt volt a nevezetes cserépkályha, télen az enyhet adó menedékünk. Lányaink örökös társalkodó helye. Oly közel húzódtak hozzá, hogy egyszer Juhász Cila szoknyája tüzet fogott a kályha túlfűtött hevületétől. De jó is visszaemlékezni mindezekre!

Mint ahogy dr. **Csabai Tibor** tanár úrra, aki fiatalemberként már az irodalomtudomány – joggal mondhatom – lánglelkű apostola, a tanítás nagymestere. Tanítványait magával ragadó előadó volt. Nem lehetett nem figyelni rá. Ittuk és irtuk is gőzerővel mondandóját. Pláne, hogy

akkor még alig voltak használható főiskolai jegyzetek. Hű, de „rá tudott nézni” a delikvensre, ha előadás közben „öntött a tintába tollat”. A szemináriumokon sem ismert pardont.

Rengeteg volt a kötelező olvasmány. Mit olvasmány! Szekérderekra való könyvet kellett záros határidővel elolvasni. Így volt ez Dante Isteni színjátékával is. Sajnos, ebből kevés példány volt. Mi hatan – a Sztálin úton a kollégiumban egy szobában (Rubóczky, Sö Balogh, Császár, „Csikobáva”, Hetey meg én) lefekvéskor kerítettünk erre sort. Egy olvasta, a többi „hallgatta”. Nem nagyon fogtuk fel, miről is szól ez a remekmű. No nem csak azért, merthogy közben néha el is aludtunk.

Tanár úr, mintha csak sejtette volna „felkészültségünket”, az irodalmi szemináriumon a táblára rajzolta a mű szerkezeti felépítését: egy hatalmas tölcser. Körben spirálisan helyezte el a bugyrokot, bennük a különféle bűnösökkel, bűnhődőkkel. Lent a tölcser legmélyén a legfőbb bűnösse, a jégbe fagyott Luciferrel.

A végén a sok szálon futó történet a maga nyilvánvaló, megérthető tisztaságában, szépségében állt előttünk.

Uram isten! Hát ez ilyen egyszerű!? Különösen „az a szál” ragadott meg, hogy még a Pokolban is van Pauló s Francesca! Vagyis szerelmespár.

Tanár úr még a lakására is meghívott bennünket. Felesége – Mária – szemináriumot vezetett nekünk. Nem sokkal előttünk végzett a főiskolán. Bizony, ő a foglalkozásokon is rágyújtott. Gyufával a fiúk szolgáltak nagy előzékenyen mindig.

Tanár úr bemutatta, hogyan darálja a kávé a hasán, elnyújtózva a heverőn.

– Mari! – szólt a feleségének. – Irénkének (Zabos Incinek) csokit, ő nem kér kávé!

Együtt kávéztunk, elbeszélgettünk még a diáksínyekről is. Ugye nem csoda, hogy nagyon tiszteltük, nagyon szerettük őket.

Egyszer mégis „összetűzésbe” kerültünk. Tudtuk, a vizsgán nem ismer pardont. Elvárta mindenkitől az eredményes munkát. Ezért kellett nagy feltűnést, megdöbbenést, amikor egyik társunknak újabb tételt adott, hogy jeles legyen a felelete.

Ez minket meglepett. Az még inkább, hogy ez a társunk eddig ki-válóan szerepelt minden vizsgán.

Elindult aztán a susmus, hogy így meg úgy. Jómagam – mint csoportvezető is – javasoltam, kérdezzük meg tanár úrtól, miért történt ez. Hívtam hát egy diák megbeszélésre a könyvtárba, amire rá is állt azonnal.

Előadtam, miről van szó. Egy-két hozzászólás is elhangzott, hogy talán inkább a bukásra állónak kellene póttételt adni. Szerintünk nem a 4-es vagy 5-ös, hanem az 1-es vagy 2-es az igazi dilemma a tanárnak.

Tanár úr közben csak rágt a szipkáját, nem szólt közbe. Aztán kértem, mondja el nekünk, miért történt így.

Tanár úr válasza: Nem. Nincs mit mondanom. Köszönöm. – Felállt és bement a könyvtárból nyíló szobájába.

Abban a pillanatban rádöbbenünk, mit is csináltunk. Illett ez? Szabad ezt? Tanár úr csak nem magyarázkodik diákjainak! Pláne osztályzatról! Restelltük magunkat nagyon. Én pláne.

Nem is foglalkoztunk tovább ezzel. Néhány vizsga még előttünk állt, majd jött a vakáció.

Az évnnyitón egyszer csak halljuk, hogy társunk (akinek tanár úr ki-segítő tételt adott a jelesért) Rákosi-ösztöndíjas lett. Szóval ezért! Nem lehetett ez könnyű tanár úrnak sem!

Tanár úr a továbbiakban is a régi maradt, és régi formájában – nagy lendülettel – adta elő, amit az irodalomról „tudni illik”. Eljött a „Tél-apó-estre” is. Jót derült a személyre szabott „csasztuskán” (bökvers), amelyikben ő is szerepelt, mint pokolba vezető kalauz Dante remek-művében. A táncban aztán jól megforgatta a lányokat. Mindegyiket. Tanár úrral mindvégig meghitt volt a kapcsolatunk.

Ahogy dr. **Kiss Kálmán** tanár úr az irodalomolvasás tantárgyat és az irodalomtörténetet tanította, az sem volt akármilyen. Szépen zengő baritonja mindannyiunkat megkapott. Figyelmünket állandóan lekötötte. Tőle tanultuk meg, mennyire fontos a közlés módja, hogy a figyelmet állandóan ébren tartsa.

Erről jut eszembe, hogy „Nyunyú”, vagyis Illés Laci – nagydarab fiú, vastag szemüveglencsével – néha lehunyta a szemét. Tanár úr rászólt:

– Illés, ne aludjon!

Laci azonnal válaszolt:

– Nem alszom, Tanár úr, csak a szemem pihentetem.

Tényleg nem lehetett aludni, olyan tisztán interpretálta a műveket, olyan tökéletes kiejtéssel a szavakat, érezte a művek hangulatát – a tragédiát vagy éppen a komédiát – bizony a lélegzetünk is elállt „a szánk is tátva maradt”. A III. Richárd monológjában a megkeseredett főhős öngúnytól és gyűlölködéstől elvakult szavait idézte:

De én, aki nem játszani születtem, ...
Kit durván véstek és szerelem fénye nélkül...
Ki torzult, félig kész, s idő előtt
Küldtettem el e lélegző világba, ...
Én mivel nem játszhatom a szerelmest
Hogy eltöltssem e csevegő időt –
Úgy döntöttem, hogy gazember leszek
S utálok e kor hiú gyönyörét!
(Shakespeare)

Még a hideg is futkározott a hátunkon! Tőle hallottuk, és örökre megjegyeztük: „Az irodalom roppant nagy tudomány!”

No meg azt is: „Tagok! Tanulni kell!”

Itt mondom el, hogy nagyon sok irodalmi alkotásról olvasónaplóban a megértést tükröző tartalmat, no meg a jellemző formai elemeket rögzíteni kellett. Nekem egy nagy alakú „sokoldalú” kemény fedelű vonalas füzet szolgált erre. (50 év után most éppen ebben kezdem írni – az üresen maradt oldalakra – a visszaemlékezést.)

Ahogy most újra elolvasom a nagyon régi megfogalmazásaimat a világ- és a magyar irodalmi alkotásokról, megdöbbenéssel látom az

egymás után következő művek nagyon eltérő irodalmi értékeit. A művészi különbségeket. Az „eszmei mondanivaló” ordító ellentétét. Csemegézzünk belőle!

Első Veress Péter: Próbátétel. Mindjárt utána Szophoklész: Antigóné. Homérosz Odüsszeiát követi Solohov: Új barázdát szánt az eke. Balassi versei után Zsdanov: Beszéd a szovjet írók szövetségének első országos kongresszusán. Goethe: Az ifjú Werther szenvedései, majd Illés Béla: Kárpáti rapszódia.(Ennek a végén szerepel a tanári aláírás: Csabai). Azért mégiscsak méltó a befejezés, mert Arany János versei zárják az olvasónaplót.

Kiss Kálmán tanár úrtól én egy életre szóló pedagógiai módszert kaptam ajándékba. Kollokviumon történt. A tétel mellé járt még egy könyv nélküli vers is, amit szintén „húzni” kellett a több mint 40 közül. Igazi diák észjárással ezekből egy párat csak igen felületesen tanultam. Csak nem fogom éppen ezeket „kiválasztani”?!

Mondanom sem kell, persze, hogy egy ilyet húztam. Vörösmarty: Előszó. Hogy erre szóhoz sem jutottam, szó szerint kell érteni. Gondoltam, mit kínlódjak! Jobb, ha bevallom mulasztásomat. Lesz, ami lesz!

– Tanár úr! Ezt a verset én nem tudom!

– Majd azt én mondom meg! Na, kezdje csak el!

Mivel ezt a verset szemináriumon ugyancsak részletesen elemeztük, szövegtöredékek eszembe jutottak. Az első sort pontosan idéztem.

„Midőn ezt írtam, tiszta volt az ég...” Majd tanár úr, indított és olykor-olykor én is idéztem a versből – „mint a hangya...” „a szellem működött...” (már ahogy).

Megint ő: „Lángolt a gondos ész”, majd én „a szív remélt”... – merthogy engem már csak az éltetett.

Közben Csabai tanár úr, aki szintén az asztalnál ült, szipkáját rágva elégedetten szemlélte az én kín-keservemet. Merthogy a vers mind a 49 sorát elő kellett adnom.

– Na, ugye, megy ez! – mondja tanárom mélyen zengő hangján. Hátha még meg is tanulta volna!

Pályafutásom alatt sokszor visszaemlékeztem önmagamra, amikor tanítványaim előre „bemondták”: Tanár úr, nem tudom.

– Majd azt én mondom meg! – idéztem kedves tanáromat.

Tanár úr a főiskola után is jó szívvel volt hozzám. Amikor a magnó „divatba” jött az iskolában, Tolcsván riporter őrseit szerveztem. Ő a rádiónál volt akkor elnökhelyettes. Felkerestem, hogy én is kedvet kaptam a riportkészítéshez, a rádiózáshoz.

– Örülök, László, örülök – mondta régi feledhetetlen hangján. – Majd kérem a miskolci rádiósokat, figyeljenek oda magukra.

Úgy is lett. Annyira, hogy a Miskolci Rádió külső munkatársa lettem.

Néhányszor még felkerestem. Azonnal fogadott mindig. Érdekelte, hogyan mennek a dolgok. Még az Ifjúsági Osztálynak is beajánlott. Majdnem rádiós lettem.

A sors azonban más irányba „terelt”. Hogy tudtam-e vagy nem a feladatomat? „Majd azt én mondom meg?!” szólt – kedves tanárom helyett – maga az élet.

És most szóljon ő maga: Kiss Kálmán tanár úr.

**Dr. Kiss Kálmán tanár úr beszéde az első aranydiplomások előtt
Eger, 2001.**

Főigazgató Úr! Tanárnők és Tanár Urak, kedves Barátaim, egykori Hallgatóink!

Köszönöm a meghívást. Köszönöm, hogy részese lehetek a mai ünnepségnek, hogy én is üdvözölhetem a főiskola első aranydiplomásait.

Köszöntöm egykori tanítványaimat, akik itt vannak közöttünk, és meghajtom fejem azok emléke előtt, akik már örökre eltávoztak közülünk.

lünk; hajdani tanárok, hajdani hallgatók. Gondoljunk szeretettel rájuk, mert életük része volt a mi életünknek is, és közös otthonunk volt az általuk is munkára sarkalló Egri Pedagógiai Főiskola.

Barátaim!

Hosszú évtizedek távlatából idézzük a kezdeteket:

1948. Debrecen,

1949. Átköltözés Egerbe, s az új első évfolyam, amely immár több mint kétszerese volt az előzőeknek.

1951. Az első diploma átadása törvény szerint. Hosszú volna felsorolni, ami közben történt, és nem is könnyű. Saját és nemzedéktársaink kínzó önvizsgálata a rajtunk is beteljesült költő szavai:

„Elegendő harc, hogy a múltat be kell vallani.”

De a múltnak része az is, hogy közösséget hoztunk létre, melyben az erősebb odaállt a gyengébb mellé, hogy ne hagyja kihullni a rostán, hogy az elsajátított tudás birtokában minél többen legyenek lámpásai városok és falvak életének, iskoláinak s tudásra vágyó felnőtteinek.

De valljuk be múltunk sötét arcvonásait is. Nagyon nagy árat fizettünk ama utolsó kérésünkig. Idézem egy ősrégi bölcs mondását: „És mondd el fiadnak, mondd el leszármazottaidnak, ami veled és általunk történt, hogy tanuljanak belőle, hogy többször találjanak helyes választ az élet, a társadalom nagy kérdéseire, mint a mi nemzedékünk.”

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Tanár Úr! Hallgattuk! Megértettük.

Eszembe jut, hogy az én produkciómát Kiss Kálmán tanár úrnál végighallgatta

Berzi András tanár úr is, aki olvasmányaink szemináriumát vezette és irodalomelméletet is tanított. Éppen könyveket válogatott magának a galérián, amikor én feleltem. „Válogatott” szavakkal fejezte ki felháborodását produkcióm okán. Vörösmarty verset nem tudni! Pláne az Előszót! Ezt nem vártam magától. – Mondhatta, mert ő is kedvenc

tanáraink egyike volt, megnyerő és közvetlen modorával. Csakhogy mindezt „szívem hölgye” előtt. Tényleg restelltem magam nagyon.

Talán azért is neveztem be nem sokkal később a szavalóversenyre (a főiskolai szakszervezet rendezésében), ahol az „előkelő harmadik” helyen végeztem. Még jutalomkönyvet is kaptam a szakszervezet dedikálásával. Ma is prezentálni tudom.

Egy kis bibi azért itt is akadt. Berzi tanár úr – aki a zsűri elnöke volt – nem helyeselte a versválasztást. Ady Endre Zsóka búcsúzója c. versét mondtam, ami valóban nem a leghíresebb Ady költemény. Az első díjat Juhász Cila nyerte.

Valami azért mégiscsak motoszkált bennem, mert nem sokkal ezután március 15-én a főiskolai ünnepségen én szavaltam a Nemzeti dalt kint az udvaron.

Sőt! Eger vár hős védőinek, a vár „megszabadulásának” 400. évfordulóján a főiskola udvarán volt az országos megemlékezés. Óriási színpad, merthogy az Állami Népi Együttes is fellépett. Nos, ezen a pódiumon léptem fel én is, szavalásra kijelölve. A közönség soraiban, a többi főiskolás között vártam soromra. A műsorból látom, hogy nemsokára „fellépek”. Odamentem a rendezőkhöz – DISZ-bizottságunk szervezte, rendezte az egészet. Leteremtettek csúnyán, hogy csak most „érkeztem”, mikor nekem a színpad mögött kellett volna várni végig jelenésemre.

Na, mindegy. Amikor kellett, kezdtem a verset az egri hősök ünnepén.

Benjamin László: Nyolcszázmillió
Most néhány jellemző sor a versből!

„Sanghajtól Hegyeshalomig
egybeköt a harc és a munka...
Nyolcszázmillió férfi és nő
ha megmutatja a világnak...
hogy e mezők, hegyek, folyók
kincse a népé mindenütt, hol

nincsenek kizsákmányolók...
és ahogyan az égről
nem téphetik le a napot,
földünkről sem törölhetik le
az égő vörös csillagot...
S mert a jövő hidegletése
rázza a rabló trösztöket...
szent hajszára szövetkezik
bankár, pap és rendőrlegény...
Traktort a mezőgazdaságnak,
az iparnak jó gépeket...
Az áldott földet, hol felépül
a népek boldogabb hona,
nyolcszázmillió ember őrzi,
nyolcszázmillió katona.”

A protokoll tapsot megkaptam. Most, 50 év után felidézve a verssorokat, resteltem magam. A vers írója, a verset kiválasztó „elvtársak” helyett is. Az egri hősök nem ilyen „költeményt” érdemeltek. Magyar-tanárjelöltként én sem szolgáltam rá, hogy kedves városomban az Egri csillagok emlékére ilyen szöveget mondjak fel!

Hogy a „felszabadulást”, no, meg a NOSZFORR-t „ünnepeztük-e”, nem emlékszem. Talán azért, mert ezekre nem kértek fel közreműködőnek?! Meg talán nem is az udvaron volt.

Az udvaron volt viszont a következő esemény is. Ekkor éppen nagy átalakítás folyt a torony részlegben. Sok bontott, ócska gerenda halomban az udvar bal felső sarkában.

Nos, ehhez a halomhoz vezényeltek bennünket. Mert aznap halt meg Sztálin. Hát, itt „siratjuk” el.

A sírást komolyan kell venni! A sok elhasznált gerendára mászott fel egy dohánygyári munkásnő. Sírva, zokogva mondta: Meghalt apánk! Meghalt Sztálin elvtárs! Mi lesz velünk, árvákkal?!

Annyira „elérzékenyült”, hogy további „sirató énekét” nem lehetett érteni, annyira átélte az egészet.

Belém villant, hogy mindez ócska, korhadt gerendán történik. Lehet, hogy Ómen?! Előjele valaminek?! Hm...

Térjünk vissza ismét tanárainkhoz. Nem is tudom, szabad nekem vállalkozni a visszaemlékezésre? De hát csak azt írom, ami lelkemben ma is él róluk. Most az az ember következik, akit olyan természetességgel fogadtunk szívünkbe, mintha a sors nekünk és csakis nekünk teremtette volna. Ahogy megjelent, amikor megszólalt, ahogyan ránk tekintett, tudtuk, olyan ember jött közénk, aki példát ad nekünk a munkában. Példát a precízen fogalmazott mondandóra, a mindig tisztán kiejtett szavakra. A jelentéshez kapcsolódó mozdulatokra, gesztusokra, arckifejezésekre.

Ő volt dr. **Papp István** a tudós, a nyelvészet professzora. Igen, professzor! A debreceni egyetemről „helyezték” Egerbe. Nem fogadta el a szovjet nyelvész, Marr nézeteit. Nem engedett saját meggyőződéséből. Szóval, nagy tudós, embernek is a legjobbak közül!

Hihetetlen, hogy minden papír vagy jegyzet nélkül mondta precíz mondatokban – szép tagolt beszéddel – amit a nyelvről, a beszédről tudni kell. Amikor bejött, az első padban ülők egyikétől kérdezte:

– Na, hol is hagytam abba?

És folytatta, ahol abbahagyta. Papír nélkül!

Emlékezetes a nyelv elhalásával kapcsolatos kiszólása. Elsorolta név szerint, hogy a nagy nyelvészek mit mondtak erről. Elsorolta a magáét is, majd hozzátette:

– Dr. Papp István meg ezt mondja. Na! Ezt jegyezzék meg!

A nyelvi jelenségek magyarázatára nagyon szép mondatokat írt a táblára. Majdnem mindig Arany János idézeteket. Egyszer azonban ezt a példamondatot mondja és írja fel a táblára:

– Péter belépett a termelőszövetkezetbe.

Megállt a toll a kezünkben, nem hittünk a fülünknek. A megdöbbenéstől lélegzetünk elállt.

Professzor úr észrevette ezt, és felénk fordulva széttárta karját.

– Hát belépett. Belépett.

A vizsgán is maradt a régi professzor. A tételeket ő is összeállította, a cetlikre felírta, ahogyan ezt elrendelték. Amikor a vizsgán bementünk, a szivarzsebből előhúzott egy vagy két cetlit. Azaz 1, jobb esetben 2 tételt.

– No, húzzon! Azt mondják, most ez a szokás. Tessék!

A „bő választékból” kihúzott tétellel birkózott aztán a delikvens. Kereste a fogásokat. Amikor professzor úr közbeszólt és kijavította, Isten őrizze őt mondandójában zavarni. Aki „értelmesen hallgatott”, már jó pont volt. A „közbeokoskodást” nagyon nem szerette. Úgy emlékszem, mindenkinek sikeres volt a felelete. A jelesért nagyon sokat kellett tudni. Ilyenkor az őt jellemző csendes mosollyal írta be a legjobb jegyet.

Említettem, hogy Debrecenből került hozzánk – nem önszántából. Főiskolai szobája egyben szállása is volt. Jól értesültek tudni vélték, hogy órái között le-ledőlt, pihengetett. Az esti sétákat sohasem hagyta el. Leginkább a vár alatti utcákon vezetett az útja. Gyakran találkoztunk vele. Tisztelettel köszöntöttük:

– Jó estét, Professzor úr!

Elmosolyodott. Fejét megbiccentette. Az ő utánozhatatlan, meleg, kedves hangján mondta:

– Jó estét!

Nem túlzás, hogy a találkozás után valami megfoghatatlan érzéssel, valami többlettel folytattuk utunkat.

Minden hétfvégén hazament a családjához. Amikor mi is néha hazamentünk, együtt utaztunk. Ő is a másodosztályon.

– Mert a nép között lehet leginkább a nyelvi fordulatokat, a sokféle szó használatát, jelentését tanulmányozni. Ha majd tanítanak, keressék a találkozást az egyszerű emberekkel – mondta.

Persze, érdeklődött. „Mi újság van amúgy a főiskolán?” Elmondtuk, hogy amúgy sok minden nem a legjobban van. Például, hogy a lányoknak is kell a honvédelmi ismereteket tanulni.

– Hát miért tanulják?! Amikor a lányoknak nem is kötelező. Én bizony megmondtam a lányomnak, van neked mit tanulni az egyetemen bőven. Az effajta „honvédelem” nem hiányzik a lányoknak.

Annyira becsültük és szerettük, hogy magunk között Pista bácsi-ként emlegettük. De így voltak ezzel korábbi tanítványi, akik szinte szájról szájra adták ezt a „titulust”. Mint a tanítványok gyermeki ragaszkodásának méltó kifejezését.

Amikor Debrecenbe visszahelyezték, együtt örültünk vele, ugyanakkor hiányát a mindennapok során nagyon is éreztük.

Így történhetett, hogy egy évtizeddel később, amikor Debrecenben az egyetemen újra tanulásra jelentkeztünk, és dr. Papp István professzorral, egri tanárunkkal először összefutottunk, önkéntelenül:

– Jó napot, Pista bácsi! – köszönés csúszott ki a szánkon.

Elnéző mosollyal, szemének érdeklő felvillanásával válaszolt. Mindjárt tudta, hogy egri tanítványai köszöntötték ezzel a közvetlen megszólítással.

A három év során, amíg levelezőn tanultunk és az egyetemen találkoztunk, mindig megállt egy kis beszélgetésre. Érdeklődött, hogy haladunk itt az egyetemmel.

Egyszer vizsga után álltunk az ajtó előtt ketten, a még vizsgázókra várva. Arra jött éppen és – szokása szerint – kérdezte, hogy miből vizsgázunk.

– Fonetikából – feleltük.
– Fonetikából?! Hát én azt már megtanítottam maguknak Egerben. Nálam már vizsgáztak. Miért nem kértek ebből felmentést?
– Már megvolt a vizsga, túl vagyunk rajta – feleltük.
– Na, és hogy ment?
– Jelesre – feleltük egyszerre – szerényen.
– Hát persze – mosolyodott el a rá jellemző visszafogottsággal. A professzor úr. Az egriek **Pista bácsija**.

Dienes Tibi tartotta nekünk nyelvészeti témában a szemináriumokat és a stilisztikai órákat. Nagyon fiatal tanársegéd. Ő is „Pista bácsi” tanítványa volt annak előtte. Vele igazi barátságban voltunk. Neki mindent elmondhattunk – még „sérelemeinket” is – megértő, segítőkész barátunk lett. Természetesnek vettük, hogy tegeződünk, no meg azt is, hogy éppen ennek okán megkövetelje a fegyelmezett, az eredményes munkát. Ő volt a magyar szakosok „atyja”. Vele gyakoroltuk a nyelvtani elemzéseket, a tanításban majd hasznosítható „mesterfogásokat”. Nagy mestere volt, hogy a különböző fiatal főiskolások a tanulást egyformán komolyan vegyék. A gyakorlatban, a tanításban biztos támaszkodjunk magunkra. Egyszóval, Papp István tanítványa volt.

Minden „összeröffenésünkre” (ma úgy mondják bulira) eljött, sőt, Síkfőkútra a kirándulásunkat ő szervezte. Eljött velünk fenyőcsemetéket ültetni az akkor divatos „kommunista vasárnapon” a hegyekbe. Itt bizony megizzadtunk alaposan, mert a köves hegyoldalon nem ásni kellett a talajt, hanem hegyes vasékekkel lyukat fúrni. Ebbe helyeztük a fenyőcsemetét, amit aztán a lányok forrásvízzel öntöztek meg. Mindez a Lillafüredre vezető út mentén történt.

Őszintén szólva senki nem hitte, hogy ezekből a csemetékből erdő lesz. Pedig lett. Az évek során többször elmentem arra, és meglepődtem, hogy tényleg zöldell a fenyves. Ilyenkor a tenyeremre nézek, és felidézem a hólyagokat, merthogy napokig még az írásban is meggátolt bennünket.

Tibi megértő jó barátunk lett. Gyakran hozzácsapódtunk, amikor kisfiát a gyerekkocsiban a Széchenyi utcán büszkén tologatta. Állítólag gyakran a jelzős szerkezetről is társalogtak.

Emlékezetes maradt az „összekacsintásunk”, amikor Papp István professzor úr szeminárium alatt „beóvataskodik” a könyvszekrényhez. Csak lestük. Hiszen abban a szekrényben úgymond csak „ideológiai könyvek” sorakoztak. Lenin, Sztálin, Marx meg a hozzájuk hasonlók. Egy halom könyvvvel távozott professzor úr.

Mondja aztán Tibi:

Politikai szeminárium lesz a tanároknak. Arra készül. (Merthogy van még mit fejlődni! Elvtársak!).

A lélektan rejtelseibe dr. **Balázs Béla** tanár úr előadásában pillanthattunk. Pontosabban a pszichológia zegzugaiba. Ízes, palóc nyelvjárásban gyakran ismételte: A pszichológia tárgya az emberi lélek.

Előadásait a nagyteremben tartotta, mivel a főiskolások fele egyszerre hallgatta ízes beszédét. Egyszer a sokaság felé fordulva azt kérdezte:

– No, ki volt Owen Robert?

Néma csend! Úgy látszott, senki nem tudta. Aztán én félhangosan mondom:

– Egy öreg mesemondó.

Lett nagy kuncogás. Még tanár úr is nevetett az én butaságomon.

Aztán kollokváláskor jeles minősítést kaptam pszichológiából. Igaz, ezt dr. **Almássy György** tanár úrtól, merthogy a vizsgán – szerencsémre – ő helyettesítette, a lélektani szemináriumunkat is ő vezette. Leginkább arról emlékezetes számunkra, hogy Egerben a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat vezetőségében elnökségi tag volt. Néhányunkat persze be is szervezett. Ezzel nagyon jól jártunk, mert TIT-előadásokkal bízott meg bennünket, amiért tiszteletdíj is járt. Jól jött ez az üres főiskolás zsebekbe. Tartottunk előadást a Dohánygyárban, az Elektromos Művek dolgozóinak, a laktanyában az „odaterelt” hadfiaknak. Egyszer én még a Vörös Csillag Szálloda dolgozóinak is. Legemlékezetesebb a tarnamérai, ahova busszal mentem. Itt az előadás elmaradt. Busz pedig már nem volt vissza Egerbe. Egy paraszt családnál kaptam szállást, a TIT-től pedig előadói díjat az elmaradt produkcióért.

Nagyon jó volt, amikor tanár úr a megyei TIT közgyűlésére vitt Gyöngyösre néhányunkat. Itt nemcsak hogy bőséges ebédet kaptunk – nem úgy, mint a menzán – , még napidíj is járt nekünk.

Már csak erre emlékezve pedagógus mivoltomban is lelkes TIT-előadó maradtam. A tiszteletdíj akkor is nagyon jól jött.

A történelemórák mindig jó hangulatban teltek. Dr. **Szántó Imre** tanár úr jó kedélyű, jó humorú, igazi jó előadó volt. A történelmet mindig elegyítette a lehetséges kiszólásokkal. Neki csak Trézsi volt Mária Terézia, meg Jóska az öreg Ferenc József császár öfelseje is. A történelem nagyjainak tetteit is hangulatosan, a lehetséges humort beleszőve „mesélte”.

A vizsgán is ilyen volt. Amikor Rubóczky Bandival ketten voltunk benn, Bandi mindjárt kedélyesre fordított.

– Hogy részletekbe ne bocsátkozzam – kezdte mondandóját.

– Csak bocsátkozzon! Bocsátkozzon! – bízatta mosolyogva Bandit. Aztán a részletekbe bonyolódva kölcsönösen „elszórakoztatták” egymást.

Tanárként gyakran bízattam tanítványaimat a „részletekbe bocsátkozásra” én is.

Prókai Gyula tanár úrról is emlékezünk. Ő az irodalomtanítás módszertanát oktatta. A gyakorlatban is bemutatta. Iskolaigazgató volt, nála gyakoroltunk sokan. Feltűnt, hogy Gyszi bácsi – magunk között így emlegettük – bizony kiengedte a hangját a gyerekekre, ha az udvaron, pláne a sorakozónál helytelenkedtek. Kérdésemre, hogy miért ilyen „hangos”, a következőket mondta:

– Édes fiam! Annyi mindennel gúzsba kötik a pedagógust. Egyéniségében, módszereiben. A „hangos szót” még nem tiltották be. Ha úgy érzem, ez segít, ezt alkalmazom.

A gyakorlatban aztán én is bizony sokszor éltem hangom erejével. Úgy annyira, hogy Tolcsván egy ilyen „eset után” telefonálnak a nem is olyan közeli tanácsházáról az iskolába:

– Értettük, Tanár úr! Dolgozunk – tanulunk – nem vitatkozunk.

Gyuszi bácsival igazi barátságba kerültem, mert idővel a Tolcsvához közeli Sátoraljaújhelyen tanított. A hangja Tolcsváig nem jutott el.

A gyakorlóiskolában rendszeresen hospitáltunk. Itt is igen jó tanároktól leshettük el a gyakorlati foglalkozásokat. Természetben különbözők, a tanításban egyformán kiválóak. **Ráduly Ilona** a komoly, a gyerekeket szemvillanással ráncba szedő, szigorú tanárt példázta. Amilyen precíz volt a munkában, olyan precizitással indokolta pedagógiai módszereit, és követelte is meg vizsgatanításainkon tőlünk.

Kerecsi Gézáné – aki nekem is gyakorlatvezetőm volt – egészen más egyéniség. Még a szemüvege is csillogott, amikor közvetlen hangon, mindig kedélyesen szólt a gyerekekhez. Szabatosan – kis túlzással – kimérten, igazi tisztaságával a nyelvünknek. Példa maradt ő is pedagógus pályámon.

A gyakorlótanításokon azért történtek „bakik”. Poprádi Laci „mint gyakorló, udvaron felügyelő tanár” mondta becsengetéskor a szaladgáló gyerekeknek:

– Gyorsan, sorakozó! Sorakozó! De mozgás nélkül!!

Pincés Iki meg Szimonov Nappalok és éjszakák című regényrészletének tanításakor úgy belelendült, hogy a csatazaj „szocialista-realista” érzékeltetésére magas hőfokon ezeket mondja:

– Olyan véres volt a csata, csak úgy röpködtek az aknavetőök meg a lövegek. Az ellenségre olyan csapást mértek, de olyat, hogy na!

Iki ismerhette jól a harci kifejezéseket – a vőlegénye katonatiszt volt – csak hogy itt most ezekkel jól „mellétalált”. Persze a gyerekek

szájtátva hallgatták. Mi fiúk meg kuncogtunk, mert „civilben” ugye katonák is vagyunk, és jártasak a hadi tudományban.

Az biztos, hogy pedagógus munkánk során az iskolában gyakran segítségünkre volt, amit a gyakorlóiskolai tanárok ránk hagyományoztak.

Tanáraink „megidézése” után kedves olvasó, régi diáktárs, állj meg néhány pillanatra! Idézd fel vonásaikat, és hajts fejet előttük!

Változatos mindennapok

Most pedig magunkról. Örömök, bánatok, szép élmények meg keservesek mind részei voltak életünknek. De akkor voltunk fiatalok! Fiatalság bolondság! – tartja a szólás. Csakhogy e mellett kellett sokat tanulnunk, tapasztalnunk, igazodni „a kor szelleméhez, rendjéhez”. No meg élni a fiataloknak megadatott természetes könnyedséggel a nagyon nehéz időkben is.

Történeteket „mesélek”. Jöjjetek velem, régi diáktársak! Nézzetek ránk, későbbi hozzátartozóink! Mi ilyenek is voltunk. Fiatalon!

A Sztálin úton a kollégiumban az első éven csak-csak megvoltunk mi fiúk. A mosdóban a nagy lemeztárolóba folyt a hideg víz reggel meg este. Egy zuhanyból csak vasárnaponként szintén hideg. Frissek voltunk hát mindig. Még jó, hogy hetenként belépőjegyet kaptunk a gőzfürdőbe.

Mi itt a tanulóba sohasem mentünk be, ott volt nekünk a tanszék könyvtára, ott éltünk „társasági életet” is.

A lányoknak a Klapka utcán eredeti kollégiumi épületük volt „sokszemélyes” szobákkal. Csendes és hangos tanulóval. Ez utóbbiban mi fiúk is megfordultunk, leginkább érzelmi alapon. Itt hangoskodni azért nem lehetett, suttogni, azt igen. Vajon miről?

Rézműves Jancsi és Kanyó Gabi szórakoztatta itt a lányokat Villon balladáival. Addig-addig, hogy mindketten innen házasodtak.

A csendes tanulóban történt, hogy vizsgaidőszakban már annyira „kivolt” a társaság, kellett frissítőnek egy kis vidámság. Napokkal előtte a városba látogatott valamelyik afrikai ország küldötte – egy hölgy – teljes egzotikus öltözkében. Kivonultunk fogadására mi is.

No, ebből kreáltak „meglepetést” a mi lányaink. Zetyikénk teljes komolysággal jelentette be a népes tanulóban, hogy ez a küldött aszszony váratlanul meglátogatta a kollégiumot.

Már nyílt is az ajtó és belépett a „meglepetés”. Lepedőből redőzött uszályban, színes övvel, tarka, röpködő sálakkal. Magas, fekete kontya hosszú, színes kötőtűkkel ékesítve. Még legyező is a kezében. Fekete szeme jól „kihúzva” szemöldökfestéssel.

A küldött – Inci (Zabos Irénke) – illegette magát, pipiskedett, intgetett. Üdvözölte a lányokat.

Jellegzetes „afrikai” tájszólásban blablázott:

– Ikuti-mikuti, iau, miau, kitti-pitti.

Majd a magyart orosszal keverve:

– Szip lehánkák tovariskák. Jil tinulni. Usitci, Linin tovilis givirit. Et Hilo bati: nyet hatni kint hiláinget agyon! – és így tovább.

A megtisztelő látogatástól a lányok asztal alá nevettek magukat. Sikongtak, visongtak. Teljes volt a jókedv, a zűrzavar a „csendes” tanulóban.

Ekkor lépett be – és ez volt az igazi meglepetés – Jankovits elvtárs, aki valóban „elvtárs” volt. A DISZ-bizottságról. Nekünk főiskolás társunk. Most döbbenek rá, hogy nem is tudom a keresztnévét. Mindig csak „elvtársnak” láttuk.

Céklavörösen a felháborodástól, mindjárt a felső cén kezdte.

– Mi van itt, elvtársak?! Tanulás helyett cirkuszt rendezünk! Így készülünk a vizsgákra?

Még mondott egy pár fegyelmező és fenyegető kijelentést.

Ekkor szólt közbe Zetyi.

– Egy kis kikapcsolódás kell tanulás közben is.

Az „afrikai küldött” emigyen szólt:

– Tudod mit, Jankovits! Találkozzunk a vizsgák után! Hozd magaddal az indexedet is. Összehasonlítjuk. Majd akkor szónokolj!

Jankovits elvtárs nem jelentkezett. A „küldött” mindenből jelesre vizsgázott. A rajz szakosok színes képekkel megörökítették a jelenetet a faliújságon. Annak is nagy sikere volt!

No, és Holló bácsi a lánykollégiumból! Fura módon beszélt valami ismeretlen tájszólásban. Nem tudom, mi volt a beosztása, a titulusa. Talán gondnok? Lehet. Az biztos, mindenbe beleszólt, kifogásolt.

- Már megint picsátos az asztalterítő.
- Millen színnye vót az elveszett fehérneműnek? Stb.

Egyszer arra vetemedett, hogy rázárta az ajtót a lányokra, akik nem vonultak reggel a többiekkel katonás alakzatban, énekszóval a főiskolára. Ugyanis a „bűnösök” a gyakorlóiskolába mentek volna hospitálni a második órára, egészen más irányba.

Mit tehettek? Hogy Holló bácsi ne vegye észre, a WC-ablakon keresztül hagyták el az épületet, egymást segítve a szűk ablakon át „a földet érésig”.

Hiába, no! A kötelesség nem ismert akadályt!

A jutalom sem maradt el, megkapták az „eligazítást” a DISZ-bizottság illetékeseitől. Iderendelték engem is egyszer raportra, mert-hogy a csoportunk nem vett részt valami megmozdulásban.

Tényleg, erről még nem is szóltam. Három, majd két csoportra osztottak bennünket a különböző szemináriumokra. Azért kellett „csopvez”, hogy kommunikáljon a diákok és a különböző hivatalok között. Leginkább a hiányzások igazolása volt a feladatom. Igazolatlan mulasztás nálunk sohasem volt, pedig hej, de gyakran leléptek a menyasszonyjelöltek, hogy találkozzanak távolból érkező kedvesükkel. Erről majd részletesen is szólok. Csoportvezető meg úgy lettem, hogy éppen én voltam a névsorban a „valahányadik”.

Egyszer „személyes” meghívást kaptam DISZ-bizottságunkra. Véresen komoly ügyben. Mert mire lehet vélni, hogy gondolom én azt, hogy az állami pedagógiai főiskola hallgatójaként a teológus kispapokkal egy sorban megyek. Itt a főiskola előtt! Misére a szemben

lévő székesegyházba. Miféle kettős játék ez? Itt tévedés nincs, a színed elárult.

Mire előadom:

– A kispapok sorában nem én haladok, hanem az „alteregóm”, az unokatestvérem. Mert én apai, ő meg anyai örökségből vagyunk színes „jelenségek”. Még korban és alkatra is „hajazunk” egymáshoz.

Hümmögtek, hümmögtek.

– Azért az mégiscsak rossz fényt vet rád, hogy rokonod klerikális reakciós. Átnevelhetné! (A többit hagyjuk.)

A nyári vakációban otthon, a falunkban előadom az én hasonmásomnak, hogy miatta milyen kalamajkába keveredtem.

Mire ő: Még hogy te keveredtél?! Hát még amibe én! Hivat engem a rektor „beszélőre”. Indulatosan mondja:

– Udvarol a tisztelendő úr?! Karonfogva?! Nincs nekünk amúgy is elég bajunk? Most még ez is! Hogy tehetsz ilyet? Harmadéves teológus! Mi történt?!

Gondolhatod, milyen zavarban voltam. Irultam-pirultam. Bele is izzadtam, amíg kimagyaráztam magam. Én is az ősoktól örökölt színnel győzködtem a rektor urat.

No, így legalább megtudtam, hogy te udvarolsz. Ha vársz a felszentelésemig, össze is adlak benneteket.

Mi nem vártunk addig.

Térjünk csak vissza magunkhoz. Láttuk, hogyan laktak a lányok a kollégiumban. És hol laktak azok a fiúk, akik másodéven kiszorultak az ilyen műintézményből?

Szanaszét a városban „különböző komfortfokozatú” albérletben. A fokozatot jellemzi, hogy télen még a lányok is besegítettek József Attilához hasonlóan „fát és szemet lopni”. Csak nem a pályaudvarról,

hanem a pályára állító alma matertől, a főiskoláról. Nehogy már a fiúknak lefagyjon a fülük.

El kell sorolnom a mi „albérleti kálváriánkat” Deme Laci barátommal. A sürgető idő alázatra, sőt, megalázkodásra kényszerített. Ezért történhetett, hogy talán öten – Sö Balogh, Császár, Rubóczky, jómagam meg még valaki – kétségbeesésünkben meg sem néztük, csak elfogadtuk a kínálkozó albérleti lehetőséget. Aztán este – úgy ahogy „elfekve” – már a világítást is megszüntettük: észreveesszük, hogy az idős háziasszony becipel egy matracot, leteszi a földre, lefekszik. Még jó éjszakát is kívánt. A meglepetéstől – no meg szorult helyzetünkben – egy szót sem szóltunk, nem is mertünk.

Másnap aztán kevéske motyónkkal gyorsan leléptünk. Nem emlékszem, hogy a „luxus szállásért” fizettünk volna. Képpel sem fordultunk arra többé.

No, ebben a nyomorúságos helyzetemben még aznap mondja Deme Laci, hogy neki lenne albérlete, de még egy társ kellene. Egyből „vállaltam” a társulást, hátam mögött a tegnapi tapasztalattal.

Hortobágyi tanár úr – a biológiai tanszék vezetője – a korán elhunyt kolléga, Gelei tanár úr családjának akar segíteni azzal, hogy megbízható főiskolásokat küld hozzájuk albérletbe. Sürgős a dolog, mert a család létszáma csökkent, az özvegy két általános iskolás gyerekével nem jogosult saját lakása négyzetmétereire most már. Nehogy valakiket ráköltöztessenek, kellettünk mi létszámnövelőnek a négyzetméterek kitöltésére.

No – gondoltam –, most megfogtam az isten lábát! Mégiscsak lesz hol lehajtani fejemet. Méghozzá szépen berendezett szobában. Deme Laci tejet is rendelt, mert a családhoz a „tejesember” minden reggel beállított „az ellátmánnyal”. Jómagam maradtam „az eddig megszokott” módi mellett. Vigyáztam a vonalaimra.

Még két hónap sem telt el, becsapott a villám. Egy reggel – éppen kászálódunk ki az ágyból – beállít a szobánkba egy katonatiszt. Már mondja is pattogó hangon:

– Ebben a lakásban a Városi Tanács nekem kiutalt negyven négyzetmétert, aminek „tartozéka az önök által bérelt terület is”. Mivel sürgősen szükségem van a maguk által lakott szobára is, albérletüket megszüntnek nyilvánítom. Két-három napjuk van az eltávozásra.

Ez aztán katonás beszéd! Hogy velünk mi lesz, az tárgytalan. Deme Lacit pláne rosszul érintette a kilakoltatás. Hiszen bimbózóban volt a románc a házban lakó – szintén főiskolás – Marikával. Kell ennél „kényelmesebb” románc? De hát a sors! A főiskolás sors!

Három napig – órákról is hiányozva – kerestük az Iparnold utcát, ahol albérlet volt kiadó. Alig leltük, merthogy Ipolyi Arnold utca ez. Mindjárt a Népkert mögött. A szituáció itt is ugyanaz. Szükség volt albérlőre, mert nagy volt a lakás a katonatiszt özvegynek két gyerekkel és két nagymamával. Jól jöttünk mi létszámnövelőnek a négyzetmétereket illetően. Bár nekünk ebből kevés jutott, mert „szerénységünkben” megelégedtünk a cselédszobával. Az albérleti díjat számunkra ez kedvezően befolyásolta. Igaz, hogy két ágy csak úgy fért be, ha a kályhát kivittük. Pedig már télbe csavarodott a „természet feje”. Hiszen mi úgyis csak aludni akartunk a nagy dunyhák alatt, mert zárásig a főiskolán voltunk.

Ám a sors megint csak „kegyeibe” vett. Még karácsony előtt – szintén a reggeli kászálódás közben – beszuszakolja magát „kies kéglinkbe” egy köpcös rendőr. Megnyerő modorban közli, hogy ő itt társbérlo lett, és az övé a mi „kéglink”. Szóval nekünk ő lett „a háziúr”. Maradhatunk lakosztályunkban. Fizetni neki fogunk.

Bánja a fene! A lényeg: megmaradt a tető a fejünk felett. Úgy három napig! Most meg előállt azzal a „közeg”, hogy ő a mi szobánkba telepíti a konyhát. Választhatunk: vagy áthurcolkodunk oda, vagy elköltözünk valahova.

No, vajon melyiket választottuk?! Ugye, nem nehéz kitalálni. Konyhalakók lettünk. Itt aztán tágas volt a terep! Egyetlen sparherd – csikótűzhely – a teljes bútorszat. Hibája is csak egyetlen: nem volt füstelvezetője. Nekünk nem is hiányzott. Begyújtani, meleget csinálni eszünkbe sem jutott. A főiskolán záróráig – a melegben – maradtunk

ügyis. Gyorsan be a dunyha alá, reggel gyorsan felöltözni, ismétlődtek a napok.

Jó hónap után mégiscsak „feltűnt”, hogy kutya hideg van minden éjszaka, szinte a dunyha is ránk fagyott. Kiderült, hogy két helyen is zúdul be a hideg a törött ablakon „a függöny takarásában”.

Na, csakhogy rájöttünk, miért „a túlfűtött fázásunk”? Meg is nyugodtunk rögvest. Ez a helyzet, ezt kell szeretni. Eszünkbe sem jutott – mert pénzünk a kijavításra persze nem volt –, hogy legalább újságpapírral útját álljuk valahogy Tél király támadásának. Ilyen kicsinyes dolgokkal foglalkozni? Fiatalon?! Ugyan! Az a fő, hogy tudjuk, miért fázunk annyira.

Rendőrünk hajnalban gyakran keresztülsörtetett rajtunk, hogy „a hálósobánkból” nyíló spájzban a reggelire valót leszelje az oldalszalonából. Ezután már elaludni nem tudtunk, mert lakosztályunkat is betöltötte a beáramló sült szalonna fenséges illata, pavlovi reflexet indítva gyomrunkat illetően.

Akkor most folytassuk, hogy az ilyen-olyan lakás mellett mi volt a helyzet „a jóllakás” frontján a jól tápláltság körül... Csak meg kell nézni a mellékletben a rólunk készült képeket. Senki nem tűnik ki gömbölyded alakjával. Csinosak voltunk nagyon. Semmi súlyfelesleg. Néhány példa, hogyan kellett ezt akkoriban csinálni.

Először is: a kenyeret jegyre adták a boltban a meghatározott fejadag szerint. A fej még csak megvolt, de az adag!? Nem túlzok, hogy két-három nyelet után mindenestől eltűnt.

De hogy jutottunk a fejadagunkhoz? A kenyérboltban mindig hiánycikk volt a kenyér. Rengetegen álltak sorban várakozva, hátha kapnak. Amikor a kenyér megérkezett, a sor megbomlott, tolongott a jónép a mindennapiért. Egy ilyen tolongásban – már a pulthoz közel – nyújtom messziről a kezem a szeletelő boltos felé, aki hosszú kését nagy lendülettel vágta a kenyérbe. Az én „esdeklő kezem” egyik ujját is megvágta. Ma is látszik a nyoma. A lényeg: megvolt a nekem járó fejadag.

Zódség (Zöld Teri) már az utcán tépte a kenyeret, talán meg is ette az egészet. Pedig csak úgy tudta egyszer kiváltani kenyérfejadagját, hogy a hiányzó negyven fillért Zetyi (Zelenák Ica) kölcsönözte, mégpedig a pártbélyegpénzből. Ő volt ennek összegyűjtéséért a felelős. Hogy „ellátásunkért” ki volt a felelős?!

Zetyinek a szüreti időszakban nagyon finom szőlőt küldtek a szülők Tokajból fonott vesszőkosárban fehér vászonnal levarrva a teteje. Így egyszer-kétszer a kollégiumban lányaink ízlelgethették a híres tokajit, még „eredeti” mivoltában.

Inci (Zabos Irénke) kacsaszíros bögréje fogalom volt a lányoknál. Az említett esetben Zódséget még a kacsaszír ígérete sem tudta „viszszatartani”, már az utcán nyakára hágott fejadagjának.

Deme Lacival mi ketten íratlan – de irdatlan – kemény szabály szerint „dózsóltunk” a szülőktől olykor-olykor érkező küldeményekből. Nála a pedagógus szülők, nálam gazdálkodó szüleim „helyzete” adta, amit a csomagokkal adhattak „életvitelünkhöz”. Rendszeresség a csomagok megjelenésében nem volt. Bármikor érkezett, mindig jókor jött. A reggelit és a vacsorát volt hivatott pótolni, hiszen csak ebédjegyük volt a menzán. Így „hun volt, hun nem volt” mit ennünk az étkezések ezen időszakában.

Éppen ezért a csomagok fogyasztására szigorú szabályok „vonatkoztak”. A csomag kibontásakor – azért az ínséges idősakra is gondolva – viszonylag „bővebben fogyasztottunk” (Istenem! De szűkre szabták akkoriban a bőséget!). Aztán következett a beosztás egyre szigorodó mértéke. A szüleim nekem mindig vászontarisznyában küldték az elemózsiát. Amilyenell a földekre is vitték az ennivalót. A tartalma is hajazott a megszokotthoz. Kemencében sült nagy kerek házi kenyér meg szalonna mindig volt benne. Talán még hagyma is. Ahogy eszegettük Deme Lacival, felidéztük József Attila versét:

„Kenyer s uborka az ebédjük mára
s mind úgy eszik, ne vesszen csöpp se kárba

s hogy jót harap, s hozzá harap megint

...

de jól megrágnak minden falatot. (Éhség)

Micsoda találó címet adott a költeménynek! A főiskolás, ha evett is – jaj, de tudott volna még többet is enni –, mindig éhes volt.

Hogy mi is megrágtunk minden falatot, íme a bizonyíték. A szalonnát úgy ettük, hogy először a bőrére „rá se néztünk”. Mikor már csak a maradék bőrök „kellették magukat”, előbb a zsíros részéről kapartuk le, ami ott maradt. Ha már nem volt mit lekaparni, következett maga a rágós bőr. Ahogy mi – magunkat is ámítva – neveztük: a bőrke. Ezt jó sokáig lehetett rágni, de illúzió kívül – hogy mégiscsak eszünk valamit – nem sokra mentünk vele. (Elnézést a naturalista ábrázolásért.)

Deme Laci csomagjainak mákos és diós kalácsa feledhetetlen. Nehéz volt nem megenni mindet egyszerre.

Még az első évben a Sztálin úton a kollégiumban Rubóczy Bandi káposztás kalácsának (Ibrányból) is nagy sikere volt.

Még egy „ideillő csemegét” meg kell írnom.

Velem történt. Valamelyik vasárnap többen hazamentek, így az ebédjegyüket az itt maradókra hagyták. Énrám kettőt is. Összesen három jegyem volt ebédre.

Azért az etiketre vigyáztam. Ahogy az illik, előbb a levesadagokat vittem ki egyszerre. Üres asztalt kerestem. Már ekkor feltűnést keltettem a környező asztaloknál.

Elfogyasztottam sorjában a három tányérból a levest. Mentem a második fogásért, és mind a három adagot bekebeleztem. A három süteményt kabátom mély zsebébe süllyesztettem. Az alakom maradt a hagyományos régi, hiszen jöttek megint „a nadrágszíjat megszorító hétköznapiak”.

A tejtestvérekről is szólni kell. Lányaink közül jó páran ketten fogyasztottak egy ebédet. Egyik nap az egyik, másik nap a másik kezdett a leveshez, meg a másodikhoz. Másnap „fordult a kocka”. Nem

csoda hát, hogy alakjuk csinos volt, egy deka felesleg sehol. Az sem csoda, hogy a fiúk szeme megakadt rajtuk (erről majd később). Tanszékvezetőnk – Csabai tanár úr – megtudva a lányok „tejtéstvérségét”, erőlyesen „rászólt” a lányokra. A tanuláshoz minden energiára szükség van. De hát a jegyzetek nem kevés pénzünket „emésztették fel”. A tejtéstvérség maradt.

Ebédnél az orosz szakos Koleszár Jancsi volt a „jegyekezelő”, aminek fejében utolsóként a konyhában ehetett, természetesen protekciós adagot. – Itt mondom el, hogy később Sárospatakon a Kiegészítő Parancsnokságon sorsolással kellett eldönteni, hogy kettőnk közül ki vonuljon be katonának Kiskunmajsára.

Eltalálták! Itt is disznó szerencséje volt.

Ideje, hogy a „földhözragadt” hétköznapiok után az ünnepekről „szármalyva szóljak”. Március 15. Csak tanítási szünet. A főiskolán belül emlékeztünk. Itt szavaltam egyszer a Nemzeti dalt.

A színháznak állandó társulta nem volt. Azért pár jó előadásra sor került. Természetesen ezekre is mentünk. Tanszékünk tanárai legtöbbször velünk együtt nézték az előadásokat. Az órán értékeltük is velük a produkciókat.

A miskolci színház az utószezont rendszeresen Egerben játszotta végig. Nekünk akkor éppen vizsgaidőszak volt. Az előadásokon túl gyakran találkoztunk a színészekkel a strandon. Mondhatnám, itt „töltődünk” fel. Ők az esti, mi pedig a „vizsgaelőadásunkra”.

Csak úgy közbevetve, itt mondom el, hogy dr. Papp István professzorunk távozása után Bakos József – a sárospataki gimnáziumból került hozzánk – lett az utód. Sajnos, egészen más egyéniség, túlzott önbizalommal. Aki képes volt elődjére is „megjegyzést tenni”. Persze, eszünk ágában sem volt az ő „vizsgára előkészítő” délutáni ráadásaira elmenni. Inkább a strandon – heverészés közben – forgattuk közösen a jegyzeteinket.

No, erre tett ő minket – engem személyemben is érintő – vérig sértő megjegyzést. Ugye, nem csodálkozunk, hogy tanáraink sorában őt meg sem említem.

És „Itt van május elseje ...” (1952-ben) A munkásosztály legnagyobb ünnepe. Persze, erre is kivonultunk. Itt a mi lányaink alkották az élőképben: Éljen május 1. Az egyes élének felső pontját Stumpf Rozi formálta, az oldalsó szár Zabos Incivel kezdődött (a fényképen totózhattunk, hogy kik vannak még mellettük).

A felvonulók sorában a másodéves földrajzosok voltak a láncos kutya, azaz Tito és bandája. Fridrich Miki – mint az amerikai Truman elnök – ült a kézikocsin, amivel a kenyeret hordták a menzára. A többiek – köztük Kovács Dezső – mint Tito bandája, szuronyos puskákkal tölték őt meg „az imperializmus szekerét”, a kézikocsit. Túlzottan is csecsásra sikeredett öltözkűnkben: cilinder, frakk a szekértolók is – a legnagyobb sikert aratták.

Jómagam – odaillő „szerkóban” a sportolók között feszítettem. Énekeltük: „...fákon újul az élet, ébreszd fel a magyar népet”. Hm!

Mikivel és Dezsővel később együtt tanítottam Erdőhorvátiban, illetve Tolcsván. Amikor Titoval aztán jóba lettünk, ugrattam is őket „eltévelygésükért”.

Magunk között a tananyaghoz kapcsolódó irodalmi felolvasásokat, versek felolvasását, művek elemzését többször csak úgy ad hoc formában csináltuk. Hiszen mindez szakmánkhöz tartozott. Mi állandóan a könyvtár-előadóteremben voltunk, ott tanultunk. Ha elfáradtunk a sok tanulástól, olvasástól, lementünk az ének tanszékre. Itt a zongoránál Zódség (Zöld Terézia) talpunk alá való futamokkal kapcsolt ki a mindennapi robotból. A lányok mind jó táncosok voltak, a fiúk közt akadtak téblábolók. No, de Illés Laci! (Nyunyu) Daliás természetével olyan „fenségesen” vezette, forgatta táncosát, a lányok sorba álltak nála egy-egy táncért. Azért mi, többiek sem „árultunk petrezselymet”. Beleadva apait-anyait, igyekeztünk helytállni. De ahogy Laci Zabos Incivel keringőzött! Nem talállok szavakat.

A zongora mellett persze énekeltünk is – ha már az ének tanszéken vagyunk. Énekelni mindenki „tudott”.

Említsük meg a főiskolai bálakat is. Erre aztán készült mindenki. Nem hiába! Lányaink kézen-közön eltűntek a báli forgatagban. Mindig táncba vitték őket. Mondanom sem kell, hogy itt is Nyunyu – alias Illés Laci – volt a menő. A bál kezdetén ő, na meg Inci szinte bemuta-

tót tartottak. A keringőben úgy és olyan soká forogtak, mint Törőcsik Mari meg Soós Imre a Körhinta c. filmben.

Nem búsultak azért a táncból kimaradók sem. Büfé is volt a bálban. Az egész a nagy ebédlőben zajlott. Most a menza adagok helyett egészen mást fogyasztottunk. Vajon ki más lett volna a csapos, mint Truman, no meg Tito a május elsejei felvonulásból. Igen szakszerűen látták el a posztjukat, nagyon értettek „a poharak nyelvén”, és igen jó bort öntöttek a „kupákba”. Hiába, no! Az amerikai elnök az ő láncos kutyájával ugyancsak magához csalogatta „a marxista-leninista emlőkön nevelkedő” ifjakat.

Nyomtuk a nótákat is sorban egymás után. A prímet, együtt dalolva velünk, Berzi tanár úr – Bandi bácsi – vitte. Kezdte és vezényelte is a szebbnél szebb nótákat. Kedvenc dalát: „Zöldre van a, zöldre van a” többször is énekeltük. A befejező sort: „Be kellett a, be kellett a rácsos kaput riglizni” már az egész bálterem velünk énekelte.

Eger városa, papok városa – is a repertoárban szerepelt.

No, meg akkor is zengett a terem, mikor – mint civilben is páncéltörő tűzérek – rákezdtek, hogy aszongya:

Tűzérek, tűzérek megjöttek-e már?
A páncéltörő tűzér az vígan szalutál.
Végig a városon zászló is lobog,
Itt is egy, ott is egy kislány mosolyog.
Megáll még valahol a katonavonat,
A katonabanda fújja, fújja a nótájukat!
Megjöttek a főiskolás tűzérek!
Nézzétek, milyen csinos gyerekek!
Ajtó-ablak nyitva, tárva,
Kislány a babáját várja.
Megjöttek! A főiskolás tűzérek.

De jó is visszaemlékezni ezekre a felszabadult, gondtalan órákra, ifjúságunkra. Mert ezt a nótát is jókedvvel fújtuk, de a hétköznapi honvédelem órák?! Pláne a honvédelmi vizsgák! No, most ezek következnek, ahogy az első oldalakon megígérttem.

Őszintén szólva, sehogy sem illett ez a „szögletes mozgás”, pláne a pattogó katonás hang, jelentés, ez az egész légkör lírai lelkületünkhöz, a nyelvtudományban „elmélyült” komolyságunkhoz. Engem legjobban bántott – mit bántott, egyenesen sértett! –, hogy mindenre, amit Rudi mondott: Értettem! – felelettel kellett válaszolni. Mert hát értette a fene az egészet! Pláne a belövési szöveget. Szóval az egész bokázás, tulajdonképpen a megalázás dacossá tett, vérig sértett. Kétségbeesésben annyira figyeltem Deme Laci „korrepetálására”, hogy a zárt-helyi dolgozatom – biztosan katonásabb megnevezése volt – jelesre, ötösre sikerült.

Mire Rudi: Biztosan „puskázott”. Önállóan erre nem lett volna képes!

Szerencséje Rudinak, hogy puska nem volt nálam! Ki tudja, mi történik. Még most is, ahogy ezt leírom, a régi indulat önt el. Pedig nem érdemel semmit az egész.

Ugye, régi társaim, a szép napok, az együttlét öröme felülemelt minket a napi „keserveken”.

A honvédelem vizsgámra – érdekes – egyáltalán nem emlékszem. Szerepeljen itt most egyik honleányunk, Zabos Inci helytállása a harci helyzetben. Honvédelmi vizsgán, első év végén, szigorlaton. Így mesélte:

– Ahogy belépek, mindjárt összevágom a bokám. Katonásan, úgy, ahogy kell, előadom:

– Hadnagy elvtárs! Kérek engedélyt vizsgázni és a honvédelmi órák feljegyzéseit leadni!

– Az engedélyt megadom! – mondja nagy kegyesen Rudi.

A vizsgabizottságban Csabai tanár úr – szipkáját szokás szerint rágva, mosolyogva figyelt.

Leteszem az asztalra összekötözött jegyzeteimet.

Tereptanból meg a lögyakorlat szabályairól kaptam az elméleti tételeket. Nem volt gond! Otthon voltam a terepen.

Ezután jött a fegyverismeret. Ömlesztve az asztalon többféle fegyver tartozéka. A géppuska részeit kellett nekem kiválogatni, összerakni. Még az is ment! Már egészen fegyver formájúvá vált a sok darab, de a zár benyomása a helyére nem ment. Egyszerűen nem bírtam benyomni.

– Hadnagy elvtárs! Lenne szíves – kérleltem szépen.

– De elvtársnő! Micsoda beszéd ez! Társalkodunk?!

Csabai tanár úr ekkor már a szipkát is kivette, nevetett hangtalanul.

A zár továbbra is ellenállt. Leraktam a félig kész hadiszerszámot az asztalra és vártam.

Rudi „megvetően nézett” az én félig kész művemre.

– Leléphet! – jött a parancs.

Már a kilincset fogtam, mikor eszembe villan, hogy a zsebkendőmet az összekötött jegyzetek madzagja alá dugtam.

– Bocsánat, a zsebkendőm...

– De elvtársnő! Kérjen engedélyt.

– Hadnagy elvtárs! Kérek engedélyt a zsebkendőm elvitelére.

– Az engedélyt megadom.

Ahogy magamhoz vettem, odabiccentve mondom:

– Köszönöm.

– De elvtársnő!

– Pardon!

– Jelentsen!

– Hadnagy elvtárs! – mondom vigyázzba vágva magam – kérek engedélyt a távozásra.

– Az engedélyt megadom – és még gúnyosan hozzátette: Az elvtársnő nagyon katonás!

Csabai tanár úr ekkor már félrefordult. Láttam, rázkódik a válla a nevetéstől.

– Gyerekek! Esküszöm, hogy engem többet nem láttok honvédelem órán! – mondta nekünk, amikor kijött a „harctérről”.

Tényleg nem jött másodéven honvédelem órákra. Még Zűdség is csatlakozott hozzá. Persze, a hangosbemondón az ebédlőben többször is „bemondták” szörnyű nagy bűnüket. Fűtűltek rá! Élvezték a lyukas órákat.

Aztán a második félétől a lányok már nem is járhattak. Eltiltották őket a férfias pályától. Ott maradtunk mi, a daliás legények.

Barátság. Szerelem!

Hej! Csak tudnám úgy leírni, úgy visszaidézni ifjúságunknak legszebb emlékeit, ahogy akkor teljes szívünkkel, egész lelkünkkel megéltük. Ez a két érzés vezetett a mindennapok „forgatagában”. Egymást megbecsülni, segíteni munkánkban, jó hangulatban, a szívek találkozásában.

De szép is volt! De jó volt Egerben főiskolásnak, jó barátoknak, szerelmesnek lenni!

Hogy tudom én akkori érzéseinket a maga szépségében visszaadni?! Most kell csak igazán pennámnak az erő! Vágjunk bele.

Olyan természetes volt találkozásunk már az első napon, napokban, hogy nem tudok felidézni semmit, ami különös, vagy újszerű lett volna. Fiatalok találkoztunk ugyanazért: Megtanulni mindent, ami majd pályánkon segíti napjainkat. Most meg mindennap együtt leszünk, örülünk egymásnak.

Hála Istennek, ez az egymásra találás átsegített a kisebb-nagyobb bajokon. Nekünk nagyon jó volt együtt lenni. Mindenben. Sokszínű volt társulatunk: művészelke, tudósjelöltek, vitézkedők, komolykodók, még aprószentek is voltak közöttünk. No, meg mese – akarom mondani – nagyotmondók. „Sokszínű” volt társaságunk természettől adódóan is. Vörös és fekete, szőke és barna, gesztenye és a többi.

Egyben a legfontosabban egységes: a tanulásban. Itt mindenkinek Isten adta képessége szerint a maximálisat kellett nyújtani. Ez talán nagyon hivatalosan hangzik, de ez volt a valóság. Tanáraink olyan odaadással készítették fel a pályánkra, nagy hálátlanság lett volna munkájukat felületességgel viszonzni.

A mindennapok természetességével kértük és adtunk segítséget egymásnak. Figyelemmel kísértük munkálkodásunk mindennapjait. Nem voltak kijelölt tanuló párok. Általánosak voltak – főleg vizsgák előtt – a közös „megbeszélések” egy-egy nehezebbnek tartott tételből. Senki nem mondta ki, bár mindenki tudta, ki volt „a megbeszélés szóvivője”, kinek kellett „különösen figyelni” a témát.

A vizsgák napján aztán „tisztá víz került a pohárba”. Ma is látom társaimat és magamat, ahogyan „állunk az ajtó előtt”. Várjuk a „kilépőt” a friss hírekkel: Mi újság odabent, milyen lett az eredmény. Aki csak másnap került sorra, az is eljött izgulni. Vagy azért, hogy valakinek sikerüljön, vagy éppen azért, hogy jelesre sikerüljön megint a produkció.

Annyira ismertük, tiszteltük – kimondom –, szerettük egymást, hogy képességünk különbözősége sosem volt „mérce” megítélésünkben. Ne tagadjuk, voltak „váratlan produkciók” pro és kontra. Ilyenkor lelkesedésünk, vagy éppen részvétünk nem ismert határt.

Most villan fel előttem! Amikor a vizsgáról kijöttünk, bízattuk a következőt, menjen bátran. Csak ha már bement, akkor vált csendesre a hangunk, mert nem úgy sikerült, ahogy elképzeltük. Vagy pedig „osztottuk a tanácsokat”, hogyan is kell odabent „nagynak lenni”.

Voltak rutinos vizsgázók, akik bátran vágta a feleletbe, ha nem is voltak biztosak mondandójukban.

Császár Pista, Kecskés Pista: Lesz vagy jeles! – csatakiáltással indultak harcba. Ha nem így történt, akkor „a hadiszerencse forgandó” ismert mondással tették túl magukat.

Hogy bátorítsam magam, néhányszor én is átvettem csatakiáltásukat. Csak mosolyogtak rajtam. Ha mégis jelesre sikerült, rezignáltan mondták: A hadiszerencse tényleg forgandó.

Ötven év távlatából is könnyen felidézem az arcokat, a jellegzetes mozdulatokat, az „alkatokat”. A mindig mosolygó Nagy Pirit, segítőkészségét, komoly, precíz feleleteit. Cancit – Bögös Margit – elválaszthatatlan barátnőjével, Ferenczi Pirivel. Ők mindig együtt voltak. Meggondoltak, a feleletekben is jeleskedtek. Juhász Cila szabatos műelemzéseit, tökéletes versmondását. Ő volt az éltornász. Minden mozdulatában határozottság. És itt volt Inci, Zabos Irénke, a kisokos. A vizsgadrukktól ő sem volt mentes. A névsor végén szerepelt, így izgulhatott sokáig. Fekete szeme, hej, de villant, ha valami helytelen történt körülötte. Pincés Iki, Zöld Teri, Dobár Kati meg ő osztálytársak voltak már Debrecenben. Ők szintén határozott teremtések.

A fiúk közt Csikobáva, azaz Kurucz Laci volt a „tudós”. Alakja is formázott titulusára. Az ő nyelvtan tudása mellett a szovjet nyelvész Csikobáva csak csicskás lehetett volna – mondom én.

Szabó Zoli komolyságával, szorgalmával, szálfatermetével népszerű volt. A lányoknál pláne. Ritkán szólt, de akkor odafigyeltünk mind.

No, és Császár Pista! Ő igazi „egyéniség” köztünk. Gyors beszédével, határozott feleleteivel ott volt a jó tanulók sorában. Hogy miért volt Gyagya a beceneve?! Fel nem foghatom!

Rubóczky Bandival, Deme Lacival – mindkettővel közeli barátságban voltam – mi is ott voltunk a sorban. Harcoltunk vitézül, ahogyan ez Egerben illik is. Mint „nyári katonák” pedig ... No, erről majd később.

Joó Böskét meg Szoboszlai Pistát együtt kell említeni. Ők mindig incselkedtek, froclizták egymást. Erre okot mindig találtak. Böske jól megöklözte Pistát, aki nevetve „túrte”. Hisz ő volt az öreg Pisetye vü! Orosz kiejtése feledhetetlen.

Janika – Janiczky Ilona vibráló természet. Rajongott vagy szomorkodott. Ő volt a nagy lelkiző. Mindig volt valami problémája: Ilyenkor Zódség csitítgatta, oldotta a feszültségét. Egy-egy slukkot adott cigarettájából, no meg beszédének bőségével is nyugtatgatta.

És itt voltak az aprószentek. Nagy termetűek tényleg nem voltak. De hogy szentek?! Csontos Juci – nevető gödröcskéivel, Balogh Juci, Horváth Ica, Nagy Eta (Sto Eta) volt a törzsgárda. Időnként Ferenczi Piri, Zabos Inci meg Szalay Eta bővítette a kört termetükből „kifolyólag”. Ott elől négyen minden lében négy kanál voltak. Csicsergésük, nevetésük színezte hétköznapijainkat. Mikor Sto Eta illő komolysággal árulta a Szabad Népet – mert ilyen „funkcióval bízták meg a jólelket” – nem lehetett mosolygás nélkül hagyni. (Jól emlékszem? A vásárlókköre nem volt valami nagy. Egyáltalán volt?)

Viola Lajcsi, pláne Kurucz Zoli csendes fiúk. Bár – ahogy már előbb írtam – Lajcsi tornaórán a futásban engem és mindenkit úgy otthagyt, mint szent Pál az oláhokat.

A csendességben Veleczki Kati hozzájuk hasonló. Ő egri lány, nem töltötte minden idejét velünk.

Ső Balogh meg Fülesdi jó cimborák. A szokásos, fiatalokat jellemző öntudattal. Lehettek is. Jól tanultak, meg „jól is mutattak”. Kell ennél több?!

Zétényi Imre maga volt a megtestesült komolyság. Kimért szavaival mindig pontos fogalmazásával, a mindent értő somolygásával jól megvoltunk együtt.

Hogy mennyire jól megvoltunk mi ott a főiskolán!? Grúz Jancsi példázza leginkább. Fekete, kissé köpcös gyerek, palóc tájszólással. Tarnaleleszi volt, ha jól emlékszem. Nos, Jancsi volt nálunk, aki a „vonalat vitte”. Csak hálásak lehetünk, hogy levette vállunkról a szocialista táborban ránk háruló politikai felelősséget. Ahogy a Télapó csasztuskájában írva van:

... súlyt fektet a dialektikára,
nem hiába ő az alapszerv titkára ... stb.

Jancsi vezette a Szabad Nép félórákat. Vagyis: félórában a tanítás kezdete előtt az ő ismertetésében a szerinte fontos cikkekből „töltekeltünk fel” pl. nyelvészet órára. Akinek még volt pótolnivalója, akkor nyugodtan pótolhatta, Jancsit ez csöppet sem zavarta.

Az már inkább, hogy szinte mindennap „nacsasszony” – vagyis Nagy Margó – többperces késéssel érkezett. Mindig ugyanazt hozta fel mentségére: a szálló órája megint tíz percet késett. Hogy a többi lány időben érkezett, őt ez nem zavarta. Jancsit sem a késés. Soha nem szólt érte, és ami a legfontosabb, soha nem jelentette „illetékes helyen”.

Ezt a jó szokását ki is használtuk, mert minden kötelező politikai megemlékezésre őt kértük fel. A „felkérésnek” mindig eleget is tett.

Hegedűs Mártiról és Piczés Ikiről együtt szólok. Mindketten menyasszonyjelöltek, és mindkét vőlegényjelölt katona. Márti nagyon csendes, szerény teremtés. Iki annál katonásabb. Zengő hangján hamar rendet vágott maga körül. Mindkét lányhoz legtöbbször még a délutáni előadások idején jöttek a vitézek. Természetesen ilyenkor a lányok leléptek. És természetesen én – mint csop. vez. – a tanulmányi osztályon „jól kitalált és hihető indokkal” mindig bebeszéltem igazoltnak távolmaradásukat.

Ferenczi Piri menyasszony volt már. Az ő vőlegénye mindig pontosan érkezett. Vagyis tanítási időn túl. Pirit ismerve a vőlegénynek alkalmazkodni kellett.

Kecskés Pista „karakán gyerek”. Hamar odamondta azt a jó magyarost. Magába vonuló típusnak mondanám. De hát a Népkerti sétányon mégsem egyedül andalgott.

Mizsák Pista akkurátos gyerek. Meggondolta, de oda is mondta a magáét. Egyszer a rendőr rászólt a főiskolai gyalogátkelőn, hogy ne átlósan „keljen át”, hanem derékszögben menjen. Pista derékban meghajtotta magát, és derékszögű testtartással haladt ferdén tovább. A rendőr most mérgesen ráordított. Mire Pista: Jól van, no! Ne mérgesítse magát! Nem szerettem soha a cselédség bizalmát! (Szót se többet! Ez Mizsák Pista.)

Kugyela Ibolya csendesen megvolt velünk. Zelenák Ica hivatalból kijelölt patronálója volt. Velünk együtt az orosz nyelvet Ibolya sem „kultiválta”. Az orosz betűket pláne. Még hogy ábécé lenne az orosz betűk összessége? Ez ellen hangosan tiltakozott.

Petrozsényi Mari művészlélek. Gyakran előadta sajátos felfogásban a tanult irodalmi műveket. Volt csicsergő Szidalisz és természetesen Júlia is. A kollégiumban odaillő jelmezeket is kreált pongyolából, slafrokból. Jellegzetes mély hangja illett is a mondandóhoz.

Nagyon komoly fiú volt Jónás Feri. Visszahúzódó, tartózkodó. Azért ő is részt vett minden „eseményben”. Úgy emlékszem, egy al-bérletben lakott Sö Baloghgal meg Fülesdivel. Így pláne nem maradhatott ki semmiből.

Harangi Eta is „éltanuló”, komoly teremtmény. Őt lekötötte a „mozgalom”, mondhatnám, minden idejét elvette. Ő volt a szereplője Csabai tanár úrnál annak az ominózus irodalmi vizsgának. A mozgalom mellett a tanulmányai is rendben mentek, kiemelkedő volt mindenben.

Nagy Joli a megtestesült nyugalom. Csendben megvolt mindenki-vel. Illetve! Azért néhány fiúnak kesztyűt kötögetett. Természetesen csakis humanitárius indíttatásból.

Zámbó Mária, Manyika már élénkebb természet. Mindenki-vel kedélyesen elcsevegett. Élénk színű irhabundája ráirányította a szemeket a Széchenyi utcában. Ha jól emlékszem, mindig volt „kíséret” mellet-

te. Nem is tűrte, hogy csak úgy vicceljenek vele fiaink. Erre érzékeny volt.

Illés Laciról, a kedves Nyunyuról már tettem néhányszor említést. Még egy „jellemzőt”. Egyik tanítványával Miskolcon együtt tanítottam a Zeneművészeti Szakközépiskolában. Ongán Illés Laci volt a magyartanára. Többek között mondja, hogy Laci bácsi bizony óra közben jó párszor elaludt.

– Ilyenkor csendben maradtunk, tiszteletből is, mert nagyon szeretjük. Meg azért is, nehogy szöszmötölésünkre igazgató bácsi bejöjjön „rendet csinálni”.

– De hát Laci bácsi nem aludt, csak a szemét pihentette – mondom én.

– Tényleg! Szó szerint ezt mondta mindig, amikor felébredt.

Jómagam még arra is emlékszem, hogy vizsgára várva az ajtó előtti folyosón Laci is beállt feszültséget oldandó a pörgő lányok közé, akik egymással szemben kezüket összekulcsolva forogtak szélesebesen. Bő szoknyájuk zászlóként lobogott körbe-körbe. Ebben Zetyi meg Inci valóságos forgószerű volt. Jómagam csak nézőként is beleszédültem a látványba.

A vizsgák után „nagy lazítás következett”. Az akkori szóhasználatnál „kollektíven” – közösen este elmentünk moziba. Mivel olcsó diák-bérletünk a páholyba is szólt – vagyis a leghátsó részre – kellemesen, jól éreztük magunkat. A sötét nézőtéren oly bátrak lettünk, hogy a kezét is meg mertük fogni a kiválasztottnak. Közben a film „csak pereg-pereg”. Hogy miről szólt? Azt már nem őrzi az emlékezet.

Mint gavallér, én Mecsekivel jutalmaztam a jelest valakinek (no, vajon kinek?). A Mecseki akkor egy kis csokikocka neve volt. Nyáron meg egy ötven filléres fagyival! Már nem emlékszem, melyik volt az olcsóbb. A sok kicsi sokra ment, merthogy minden felelet jutalmat érdemelt.

Egyszer-kétszer a Kisvadászba is elmentünk. Hogy mit „rendeltünk”? Attól függ! Ösztöndíj előtt vagy éppen utána tértünk be.

És a Szépasszony-völgy! Ide is kirándultunk olykor-olykor csapattal. Legtöbbször a völgy szépsége – romantikája – vonzott. Jó alkalom a tanulástól zsongó fejek szellőztetéséhez, no, meg az elnevezés

etimológiai elemzésére. A pincében már a borfejtés eredményét is elemzés tárgyává tettük a pohár alakú lombikokban. Természetesen csakis „tudományos alapon”. Sajnos, a tudományra akkoriban közismerten nagyon, de nagyon kevés pénz futotta.

Ha még kicsit időzünk e kies tájon, elmesélem egy emlékezetes pincelátogatásunkat. A pince akkor még valóban pince volt, nem vendéglátó-ipari egységgé átvedlett hacacaré, mint manapság. A gazda a lejáratától gyertyavilággal kalauzolta vendégeit a pince mélyébe. A hordósor elején volt felcsomózva a télire tárolt sárgarépa meg a többi zöldség.

Ekkor csak a hetes szoba lakói meg három barátunk a debreceni egyetemről „szálltunk a mélybe”.

Már az első pohár után érezte a gyomrunk, jaj, de sovány volt már megint ebédünk a menzán. Jó lett volna egy karaj zsíros kenyér. De hát nem volt. A második nyelet csak fokozta éhségünket.

Ekkor a gyertyavilág árnyékában valaki oldalba bök, és a kezembe ad egy közepes méretű sárgarépát.

– Egyél! Eredj te is, és hozzál a többieknek is – súgja. A félhomály takarásában megindult a vándorlás. A híres egri bornak szégyenszemre zöldségből vetett ágyat a vékony pénzü diáksereg.

A síkfőkúti kirándulásra már sokkal jobban felkészültünk. Hideg élelmet vételeztünk a menzáról, a lányok még süteményt is hoztak a hazaiból. Dienes Tibi barátunk – civilben a nyelvészet tanársegéde – vezetésével hangos volt utunk jókedvünktől, no, meg a szokásos incselkedésektől. A helyszínen is jókedv, bemondásokkal, ugratásokkal. Ebben itt is Császár Pista volt a főkolompos. A csoportképhez nem kevés időbe került a társaság „összetrombitálása”. Hogy egyesek miért „csellengtek el” jó messzire? Párosan?

Az elemózsiára is sor került aztán. Volt étvágya mindenkinek. Igazán fejedelmi trakta. Ekkor szólalok meg én:

– Gyerekek, most ennivaló van, de innivaló sehol! Hogy micsoda világ ez?!

– Örülj annak, ami van! Elégedj meg ezzel. Nem lehet mindent egyszerre – mondja Grúz Jancsi. Mert ki is mondaná?

Magamban igazat adtam neki. Azért mégiscsak jobban passzolt volna a kenyérhez egy pohár bor. Nem úgy, mint annak idején a borhoz a sárgarépa.

Egy szó, mint száz. Olyan természetes volt a mi összetartozásunk, nem is gondoltuk, hogy ez másképp lehetne. Torzsalkodás soha nem volt, kedves csipkelődések annál több. A könyvtár – nekünk egyben előadóterem is – volt az igazi otthonunk. A főiskolán otthon éreztük magunkat.

Na, persze, túlzás lenne azt állítani, hogy csak együtt éreztük jól magunkat. Feledhetetlen, amikor kialakulóban volt egy-egy szerelem. Ilyenkor az egész társaság „drukkolt”, mondhatnám, szeretettel figyelte a „fejleményeket”. Hogyan lesz a bimbóból rózsza.

Természetes, hogy erről is írnom kell. Olyan szép az egész.

Most megint csak a költő Zrínyivel fordulok az égiekhez: „Adj pennámnak erőt ...”

Egy kis filozofálás! A középiskolától búcsúzva énekeltük: „Úgy érzed, hogy mese volt a diákszerelem”. (Volt, elmúlt.)

Most – a valós élet küszöbén – már nem lehetett csak mese. A ki-mondhatatlanul szép érzelemben ott vibrált a féltés: Egy életre maradjon meg a mostani kölesönös vonzalom.

Akik már „hozták magukkal a szerelmet”, meglátszott a mindennapok sorában is. Kurucz Laci volt a legjobb példa. Ő mindig felkészülten érkezett, minden nap példa volt számunkra szorgalma, erős akarat. Pedig – egy kis túlzással mondom – mindennap írt levelet Rózsának (Ruzsinak) a messzi Debrecenbe.

Hetey Tibi aranyos, csendes fiú. Kedvelte mindenki. Pedig szabadidejét nem velünk töltötte. Udvarolt már gimnazistaként is a kis Katinak, aki földrajzos volt. Tibi mindig úgy ment mellette, hogy fél vállával kis Kati mögött volt közvetlen. Ahogy Császár Pista megjegyezte: Imitálta a karolást. Hogy a kis Katinak mi a vezetékeve? Ő a kis Kati az én emlékezetemben ma is.

A már „foglalt” lányok, róluk már szoltam, szép csendben ott jártak az élen. És mit csináltak közben a többiek?

Tanultak, tanulgattak. Néztek, nézelődtek! Figyeltek, figyelgettek. Beszélgetést kezdeményeztek. Aztán csak beszélgettek, beszélgettek. Majd már sétálva beszélgettek. Aztán karonfogva sétáltak. A patakparton. Egyre többször megálltak. Megálltak. Egymásra találtak. A fák lombjai megértően bólogattak.

Az egymásra találást mindjárt észrevettük, jól meg is beszéltük. Az érdekelteknek tudomására adtuk, most már „nyílt színen” szerepelnek, úgy vigyázzanak.

Igen ám, de olyan sok volt az érdekelt – majdnem mind benne voltunk –, hogy „felügyeletre” már nem jutott a keretből.

Egyszóval, a szerelem elfoglalta, meghódította a fiatalok szívét. Szívesen hódoltunk, hiszen ezzel csak fokozódott a mindennapi munka komolysága. Egyikünk sem akart szégyenben maradni „valaki” előtt.

És hogy milyen jól találkoztak a párok! Összeillettek, egymást kiegészítették. Ugye látjuk ma is, ahogy az előttünk végzett magyar szakos fiúk visszajöttek a mi lányainkért. Rézműves Jancsi Juhász Cilaért, Kanyó Gabi Szalay Etelkáért. Na és Czető Jóska a „nacs-asszonyért”, Nagy Margóért, Papp Jóska meg Bükös Klárióért.

Ma is látom, hallom, ahogy Jancsi és Cila elmélyülten filozofálnak szakmai vagy művészeti kérdésekről.

Szalay Etelka meg Gabi az egyéniségükből adódó komolysággal beszélnek meg a szakmai kérdéseket is.

Czető Jóska meg Nagy Margó telitalálat! Ilyen egymáshoz illő párt keveset látott a világ. Megjelenésükben, beszédjükben, temperamentumukban ideális pár. Az Isten is egymásnak teremtette őket.

Mint ahogy Bükös Klárit meg Papp Jóskát. Ahogy emlékszem, alkatra és termetre is összeillettek. Halk szavú, csendes teremtések. Ahogy köztünk megjelentek, minden szónál többet beszélt.

A mi Nagy Pirinket mindenki kedvelte. Nem csoda, hogy a „hódító Pelle” megjelent mellette. Vagyis Pelle Béla matematika–fizika sza-

kos, aki komolyságával és visszafogott modorával meg is hódította. Jól kiegészítették egymást.

Poprádi Laci meg éppen egy évfolyammal lejjebb volt érdekelt, a szintén magyar szakos Ildikónál. Laci gyors beszédével, élénk temperamentumával Ildikó jól elboldogult. Az már némi „feszültséget keltett”, hogy Laci a szűkös ösztöndíj forintokból kenyér helyett könyvet vásárolt Ildikó kérése ellenére. Magam figyelmeztettem: Ne cselekedjen ilyet. Ilyen név miatt lett Attilának vége! Laci benne volt majd minden „eseményben”. Ha mégsem, „a szerelemnek parancsolni nem lehet”.

A zenekedvelő Zödség és a művészlelkületű Janika „a zeneművészek” érdeklődésének középpontjába kerültek. Mindketten az ének szakosokkal ápoltak kapcsolatot érzelmi alapon.

Már említettem Petrozsényi Marit, aki az irodalmi művekből gyakran megidézte a szereplőket. Júliát olyan sikeresen, hogy Rómeó hamarosan meg is jelent mellette a főiskolás Elek Béla személyében. Összeillő párt alkottak. Termetre, megjelenésre is.

No és Dobár Kati meg a kis Zétényi Imre? Ők már „közülünk” való, a nap majdnem minden órájában „szem előtt”! Lassan, csendesen alakult és megállapodott a szerelem.

Szabó Zoli meg Zetyi (Zelenák Ica) igazolták a fizika törvényét, miszerint az ellentétek vonzzák egymást. Zoli a meggondolt, minden szavát megfontolt, komoly elszántsággal, céljait megvalósító, igazi tanuló főiskolás. Jellegzetes férfias arcéllal és termettel, busa szemöldökkel, világra csodálkozó szemekkel. Nem csoda, hogy a mindig jó kedélyű, mozgékony, tréfálkozó kedvű, huncut mosolyú Zetyinek „feltűnt” e komoly férfiú.

Zoli a maga csendességében már jó ideje „figyelte”, és kedvére valónak találta a „szemek találkozását”. Úgy annyira, hogy a könyvtár – a tanulószobánk – gyakran volt tanúja bimbózó, nyiladozó szerelmüknek. Annyira, hogy másodéven, tanév közben összeházasodtak.

Albérleti szobájukban egy vasárnap – az otthonról megrendelt csomagjából – Inci, Zetyi tejtestvére a kis villanyrezsón lebbencsle-

vest és valamilyen rántott szeletet készített. Ez volt az ünnepi lakoma az új háziasoknak. Ezen én is vendég voltam. Hogy miért éppen én?! Most ez következik.

Mivel két év kihagyással kerültem a főiskolára, az újrakezdésre, a tanulásra sok időm ráment. Persze, ebben az esetben a sok relatív. Szóval, nekigyürkőztem. Meg amint említettem, „véletlenül” még csoportvezető is lettem. Ez ugyan semmi „rangot” nem jelentett, mindegyre engem „feszélyezett”.

No, meg – én sem vagyok fából – csak észrevettem, akiket nem lehetett nem észrevenni. Többek között a kis Zabost, Incit, vagyis Zabos Irénkét. Ő is a többi lánnyal pörgött, forgott, hogy nézésébe is „beleszédültem”. Beleszédültem. Csakhogy ő a pörgés-forgás mellett igen-csak jó tanuló volt. Míg jómagam igyekeztem. Igyekeztem. Mivel egy csoportban is voltunk, így a szemináriumokon, gyakorlatokon, tehát szűkebb körben is együtt voltunk. A sors nagy könyvében pedig meg volt írva: „Nekünk találkozni kellett!” Mert figyeljünk csak!

A kémiai előadóban – ahol nekünk is volt foglalkozásunk – hosszú, hatszemélyes padok voltak. Ő jobb szélén, én a bal szélén ültem az első padban. A sors úgy hozta, hogy még eléggé a tanév elején a közöttünk ülők mindegyike különböző okokból más szakra mentek, vagy talán kimaradtak. Ketten maradtunk a széleken. De hát nem maradtunk! Középre, egymás mellé „húzódtunk”. Idővel – ki törődött akkor már a napok múlásával – valahogy minden előadáson ott találtam magam mellette. Nem véletlenül!

Bizakodtam, bizakodtam. Csakhogy fel volt adva ám a lecke! Ezt szó szerint kell érteni! Igyekeztem hát, hogy a tanulásban is „mellé állhassak”, hogy mellé ülhessek. Hogy ne csak a tanulásról beszélgethessek. A patak partján sétálva beszélgethessek. Karon fogva sétálhassak. Az öreg fák alatt lépteink lassulva egyszerre megálljanak. Megálltak. Sajó Laci – Zabos Inci egymásra találtak.

Társaink csak mosolyogtak. Úgy tűnt, örömmel nyugtázták az újabb „összeborulást”. Az emlékezetes Télapó-estünkön a Mikulás én voltam, Irénke pedig a krampusz. Csabai tanár úr somolyogva nyugtázta kettősünket.

Bezzeg amikor másodéven – már mint vőlegény – az Eger-patak feletti kis hídon a lánykollégiumhoz közel, az év végi vizsgaidőszak minden napján csodálatos színekben pompázó rózsacsokorral vártam! Elállt a lélegzetük. Micsoda gavallér ez a Sajó Laci! Ennek is története van.

Szerencsétlen albérletünkről – Deme Lacival – már szóltam. Amikor aztán májusban törött ablakunk alatt a rózsabokrok az udvar egész hosszában kinyíltak! Csodálatosan sok színben pompáztak. Valóságos édeni látványt nyújtottak! Bódító illatukra nem is találok szavakat!

Szobánkban – a háziaktól kért vázában – illatoztak, pompáztak az ágyak melletti kisasztalokon. A rózsák mellett a menyasszonyok fényképei. Mert Deme Laci is közben vőlegény lett! Az előző albérletünkénél induló románc beteljesedett! Ő is vitte a rózsákat mindennap Erdős Marikának.

„Szagos lett az utca, merre jártunk!”

A lánykollégiumban a 10-es szobát, amelyikben Irénke is lakott, el-lepte a rózsák sokasága. Illatuk belengte a szobát. Ábrándozhattak és szépeket is álmodtak a lányok mind.

Néhányan a lányok közül el is jöttek megszemlélni a helyszínen a rózsáligetet. Ha már ott voltak, megnézték a lakosztályunkat is. Persze, mi „kiglancoltuk” – már ahogy tudtuk. Most talán még jobban pompáztak a rózsák vázáinkban is.

Az „én rózsáim” közé kis fehér lap volt csúsztatva. Persze, Irénke kíváncsian kivette. Ezt olvashatta:

„Nézem a rózsát asztalomon,
Feléd száll most is gondolatom.
Fényképünk itt áll a rózsák között,
Rózsák csókja csattan fejünk fölött”.

Jól emlékszem, ez a költői „szösszenet” nyílt színi csókot érdemelt.

Rendületlenül vittem mindennap a rózsákat, és álltam a kis hídon. A kollégiumból előttem elhaladó lányok között mindig volt egy-egy odaszóló.

- Várakozni érdemes!
- Oly sok ideje vársz, hogy kivirágoztál?
- Így egész jól mutatsz!
- Cövekelünk, cövekelünk?... és így tovább.

A járókelők állandó jelzővel – epitheton ornans – illettek: Fiú a rózsával. Csodálkozom is, hogy emléktáblával nincs megjelölve, hogy itt állt rendületlenül „a rózsás fiú”, mint a katona a Vezúv kitörésekor annak idején.

Iréнке a rózsákat bevitte a 10-es szobába. Karon fogva elsétáltunk ebédelni a menzára.

Aztán jöttek az év végi vizsgák. Rózsás hangulatban? Na, azért ennyire ne essünk túlzásba! A rózsával nem volt hiba! A feleletekkel?! Egyezzünk meg abban, hogy ezek sem nélkülözték a sokszínűséget. Úgy emlékszem, elégedett volt mindenki a maga „színeivel”.

Most másodév végén a vizsgák izgalmánál is nagyobb volt, hogy vajon ki hol kezdi a pedagógus pályát. Ekkor még pályázatokról szó sem volt. Mindenki ott kezdte a munkát, ahova a felsőbb utasítás szólította.

Lesz-e olyan iskola, ahol együtt taníthatunk? Ekkor szólnak, hogy hívat a főiskola igazgatója.

– Jöjjön csak, barátom! Sárközi Andor, az Észak-Magyarország főszerkesztője akar magával beszélni – mondja Némedi igazgató úr.

A mondandójából kiderült, hogy újságíróra van szüksége. Csabai tanár úr ajánlott engem. A tanítás helyett kezdjem a pályámat újságírással Miskolcon. Ez annyira meglepett, alig jutottam szóhoz.

– De hiszen én magyar szakos tanár leszek! Nem értek én a politikához!

– Nem politizálni hívom. Jó tollú újságíróra van szükség. A tanár úr magát ajánlotta.

– Én tanítani akarok, kérem. Erre készültem.

– Mégiscsak más nagyvárosban – megyeszékhelyen újságot írni, mint falun tanítani.

Ezzel a mondattal el is dőlt, hogy tanítással kezdem én pedagógus pályámat. Végül is békességben váltunk el.

Nemsokára kikerült a táblára az iskolák felsorolása. Olyan iskola nem volt, ahol két magyartanásra lett volna szükség. Mikor ránk került a sor, Csabai tanár úr mint tanszékvezető döntött a helyekről.

– Nos! Ha már Sajó nem fogadta el, hogy kocsit adnak a feneke alá, és írhatná a riportokat akár falun is, akkor nézzük, mit tehetünk. Itt van ez a Tolcsva. Ez jó hely, ismerem. Legközelebb hozzá Karcsára kérnek magyartanárt. Irénke megy Tolcsvára, és onnan el nem mozdul. Laci pedig kövessen el mindent, hogy Tolcsvára vagy annak közelébe kerülhessen a Bodroghözből.

– Tolcsván tanít az én nővérem! – mondja a testnevelés szakos szobatárs, Majerik Magda. Az jó hely.

Karcsáról nem volt ismerete senkinek. A vizsgák után aztán mindannyian elindultunk, bele a nagy Életbe. A fiúk a katonaéletbe! Csak a lányok léphettek katedrára szeptemberben.

„Fegyvert s vitézt éneklek ....”

(Zrínyi Miklós)

Megint csak némi túlzással idézhetem a költőt. A vitézek meg mi?! Az igaz, Napóleon hadjáratáról sem zengtek annyit, mint amennyit mi „elmesélni tudunk” vitézségünkről. Miért ne? Hiszen mi egyszerre voltunk főiskolások meg katonák is. Mégpedig páncéltörő tüzérek. Már ez a megnevezés is sejtetni engedi: Válogatott legények válogatott haditettét hajtanak végre! Vagy mégsem?

Csillapodj pennám! Az igazgat, csakis az igazat! Igazat? Katona-életünkről? Lehet ezt? Egyezzünk meg abban, hogy valami „valóság-alapja” azért lesz az egésznek.

Debrecenben volt a gyülekező, majd késő este megállt vonatunk Hajdúhadházán. Teljes sötétség. A minket sorakoztató öreg katonák káromkodó ordítózása igazított el.

Valahogy sorokba fejlődünk, aztán neki az erdőnek a vaksötétben állandó kutyaugatás közben. Amikor a cigánysor mellett csaholó kutyák rontottak seregünknek, rájöttem, hogy mellettünk nem kutyák ugatnak, hanem az öreg katonák vezényelték ehhez hasonlóan a lépéstartást.

A vaksötét erdőben csak sejteni lehetett a sátrakat. Tizenkettesével tereltek be.

Trombitaszóra sorakoztunk, majd sor került a „beöltözésre”. Napokig nevettünk egymáson, az ócska gimnasztyorkába bujtatott vitézek. Egy ing, egy gatyá, nadrág, felső, köpeny meg a ködvágó sapka.

Na és a csizmák! Mindenki két darabot kapott, leginkább különböző méretűt. Volt, aki két bal lábast. Pedig a csizma fontos szerepet játszott. Homok mindenütt. Kivonuláskor csak cammogtunk a mély úton.

Aztán elkezdődött okításunk. Megmutatták a páncéltörő tűzérnek az ágyút. Valamennyi foglalkozásra egy-egy ágyút mindig magunk toltunk ki.

Persze, próbáltuk megúszni az ágyú tologatását, így bármilyen más feladatra önként vállalkoztunk.

Sorakozónál kérdezte a szakaszvezető, kinek van szép írása. Na, ez kell nekem! Igaz, hogy kézírásom ma sem olvasható. A barátom, Rubóczky Bandi tényleg szépen írt. Ő jelentkezett, persze, én is. A kiválasztottak közé kerültem. Vígán kiléptünk, otthagya a többieket kivonulásra.

És megérkeztünk a tábori „illemhelyre”. Itt kellett a szépíróknak rendet csinálni. Volt mit!

Ezután akármire kértek jelentkezőt, én már nemhogy szépen nem írtam, még olvasni is elfelejtettem.

Egyszer szakaszvezetőnk a két hátsó sort félreállította. Az irodába kértek embereket, mi fogunk menni. Persze, ez a tennivaló is egészen más volt, mint amit elképzeltünk. A táborparancsnok irodáját kellett felmosni az előtérrel együtt, egész a kijáratig. Jó magam éppen az asztal alá bújva mostam a követ, amikor a parancsnok megjött. Ma is hallom a koppanást, ahogy fejemet az asztal aljába vágom, merthogy vigyázz állásba kellett merevedni előtte.

Csak folytassák! – mondta, és valamit magához véve távozott.

Hőzöngve meséltem aztán a kivonulásból érkezőknek, hogy én jól ismerem a parancsnokot.

- Honnan ismered? – kérdezték.
- Hát együtt dolgoztunk.
- Mikor? – tudakolták.
- Nemrég. Ő az iratokat rendezte, én meg a követ mostam a lába körül.

Feledhetetlen „a miniszteri látogatás”. A „miniszteri út” két méter szélesen húzódott végig a homokban az alakuló tér előtt. Mindennap frissen kellett gereblyézni. Ezen csak a honvédelmi miniszter mehe-

tett. Erre rálépni, pláne végiglépkedni főbenjáró vétség lett volna. A közelébe se mertem menni.

Egyik nap riadó. Sorakozó az alakuló téren. Előttünk a miniszteri út. Nocsak?! Váratlan miniszteri látogatás? Kihúztuk magunkat, mint daliák. Bár öltözetünk kívánni valót hagyott maga után. Vártuk a minisztert.

Aztán kiderült, hogy inkognitóban már itt is van. Otthagyta lábnyomát a miniszteri úton.

Csak hogy felemás gyakorló csizmában tette ezt. A jobb lábas két számmal nagyobb, mint a bal. Gyanús! Nagyon gyanús. Ilyen változatos csizmát nem kevesen viseltek közülünk. Jött a felszólítás, hogy „a miniszter” lépjen ki.

Na, jó! Mi „örömkatonák” vagyunk ugyan, de ennyire azért... Nem ment el az eszünk!

Este minden sátorban látogatást tett a „felderítő osztag”, hogy a bűnös vallja be a szörnyű fegyelemsértést. Nem jelentkezett senki. Deme Laci barátunk is azt mondta, hogy ő arra képpel sem fordult.

Aztán már a főiskolán úgy karácsony felé elárulta, hogy szerelmes ábrándozás közben ugyan ki figyel arra, hogy merre jár. Felemás csizmában. A miniszteri úton.

Ha már Lacinál tartunk. Ő is tagja volt annak a tízfős csapatnak, amelyik Debrecenben a Honvéd Kórházban vizsgálatra jelentkezett. A katonaorvos vezényelte, hogy a fal felé fordulva mindent levenni.

Eltel kis idő, míg a fiúk „szerelvényüktől” teljesen megszabadultak.

Ekkor vezényszó: hátra arc! – megfordulnak.

Velük szemben hat „mundérba öltözött” orvostanhallgató lány. A többi a képzeletre bízom.

A következő nyáron tartalékos tiszti tanfolyamon vettünk részt. Három hónapra szólt a behívás, megint csak a hajdúhadházi sötét, „ke-rek” erdőbe. Három hónap! Kimondani is hosszú.

Gondoltam egy merészet. Jelentkezem orvosi vizsgálatra, merthogy a bal lábam nagyujján mindig benő a köröm. Footballozás közben taposták meg valamikor. Már kétszer is voltam vele kórházban, eredmény semmi.

Elköszöntem társaimtól. Biztosra vettem, hogy megint kórházba megyek. Nem volt szerencsém. A tábori orvos távol volt. A szakaszvezető felcser kérdezte, mi a panasz. Elmondtam neki szörnyű nagy bajomat.

– No, húzd csak le a csizmád. Ülj ide fel az asztalra. Nézzük, mit lehet tenni.

Elővett egy közönséges kis körömollót, és a benövést minden tektória nélkül kivágta. A vérzést letörölte, behintette valamivel, aztán bepólyázta.

– No, minden rendben! Kérjél erre a lábadra négy számmal nagyobb csizmát. Kivonulhatsz a többiekkel nyugodtan.

Így mentem aztán felemás csizmában a többiek után. Lett is epés megjegyzés bőven, hogy szanatórium helyett itt kötöttem ki a gyakorlótéren.

Megint beálltam az ágyúvontatók sorába. Ábrándoztam előadás közben – volt kiről és miről –, hátamat egy vén tölgynek támasztva. Nem figyeltem akkor sem, amikor a gázálarc ismertetése volt soron. Délután menetgyakorlat, gázálarccal az oldalunkon.

Egyszer csak vezényszó: – Gázálarcot fel!

Ha fel, hát fel! Nincs itt gáz sehol! Felveszem én is. Jót nevetek, ahogy a többiek kinéznek ebben a felszerelésben. Aztán elakad a lélegzetem. Nem kapok levegőt, majd megfulladok. Két oldalt az arcomnál feszegetem ezt a fura fejfedőt, hogy levegőhöz jussak. Persze,

az az áldott jólélek szakaszvezető káromkodva rivall rám. De én akkor is megfulladok! Nagy mérgesen megállást parancsol, hogy jól leteremtsen engem.

Ahogy megálltunk, lerántom a gázálcot, földhöz vágtam. A többiek is levették, de nem panaszkodtak.

- Hát a fészkes fenébe is! Én ebben megfulladok!
- A dugót kihúztad? – kérdezi mellettem Rubóczky Bandi.
- Miféle dugót?! – csodálkozom.

Lett nagy nevetés. Kiderült, hogy használaton kívül egy dugó van a szűrő előtt. Ha felvesszük a gázálcot, ezt el kell távolítani.

Ábrándozás az élet megrontója. Az enyémet majdnem „kioltotta”.

Aztán megérkeztünk a gázkamrához. Itt már élesben próbáljuk ki a gázálcot. Felőlem! Én a dugót már kihúztam.

Mindjárt az első csoportba kerültem. Nyolcan vagy tízen lehattunk. Itt volt Rubóczky is, no meg Szoboszlai Pista. A többiek kint várakoztak.

A fal mellett körbe meneteltünk, lépést tartva. Nótát vezényelt szakaszvezetőnk. Közben szivárgott a gáz, már alig láttuk egymást. Azért csak nótáztunk.

Egyszer csak vezényszó megint: – Gázálcot le!
Micsoda?! Ebben a ködben?

Mit tehattunk? Levettük. Mindjárt könnybe lábadt a szemünk a szűrős gáztól. Ahogy mondják: taknyunk-nyálunk összefolyt. (Bocsánat!).

Ebben a kínos helyzetben egyszer csak Szoboszlai neki az ajtónak – hogyan találta meg? – kiugrik. A szakaszvezető utána. Az ajtó becsukódik. Már olyan sűrű a gáz, semmit se látni. Vakon botorkálunk. Biztosra vettem, itt pusztulok el.

Én már a végemet járom, amikor kivágódik az ajtó.

– Kifelé! Kifelé! Sok barom! Annyi eszük sincs, hogy meneküljenek! – ordítózik a szakaszvezető.

Végre kint vagyunk. Egy ideig kint sem látunk semmit. Majd a várakozók rémült arca tűnik fel. Ijedtükben szólni sem tudnak.

Mi sem jutunk szóhoz. Egymásra nézve most nincs kedvünk nevetni. Szánalmas figurák vagyunk valamennyien.

Pistát a szakaszvezető nem érte utol.

Persze, a többiek nem akartak bemenni. A politikai tiszt „eligazítása” után mégis csak bementek. Élve jött ki mindenki.

A mi tartalékos tiszti tanfolyamunknak jó két hónap után hirtelen vége szakadt. Kiderült, nincs több ellátmány, mehetünk haza. Az ünnepélyes tiszttavatás elmarad. Pedig mennyit gyakoroltuk a huppot erre az alkalomra.

Az alhadnagyi rangot mindenki, az illetékes kiegészítő parancsnokságon – katonakönyvben dokumentálva – megkapta.

Ja! Majdnem elfeledtem! Páncéltörő tüzér alhadnagyként lettünk úgy, hogy közelünkben még nem sütöttek el ágyút.

Ami késik, nem múlik. A következő nyáron már tartalékos tisztként Kiskunmajsán szolgáltunk. Hat hétre hívtak be. A laktanyában csak mi voltunk, hatvan főiskolás. Sor került aztán az ágyúlövésre is. Vonnatszerelvénnyel vittük a négy ágyút az akasztói lőtérré. De nem akármilyen ágyúkat! Szovjet gyártmányút, amivel még sohasem lőttek!

A lőtéren derült ki, hogy „otthon felejtettük” az engedélyt a lögyakorlatra. Ha jól emlékszem, Elek Béla harcostársunkat szalajtották vissza Kiskunmajsára. A vonaton a katonai rendészet, mint gyanús elemet, igazoltatta. A ruhája tűnt gyanúsnak, mert bizony a mi gyakorló öltözetünk nem volt méltó „főtiszti” alhadnagy rangunkhoz. Magyarul „szakadt huligán” benyomását keltette.

Bélát le is szállították a vonatról. Csak hosszas telefonálgatás után engedték el azzal, hogy a kupé „félreeső helyén” folytassa leginkább az utazást.

Örültünk, amikor végre megérkezett. Várakozásunkat ugyanis „a védőárok” egyre mélyebbre ásásával „múlattuk”.

Ez a közbeeső „malőr” sem tántorított el, hogy mi jól mutatunk a szakadt mundérban is.

Miután végre leástuk magunkat, jöhetett az ágyúk „próbaelsütése”. Mindegyik egy darabban maradt.

Négy ágyú, kellő létszámú személyzet. Az egyik lövegparancsnok én lettem, mert a vezényszavakat ordítani jól tudtam. „Parancsnokságom alatt” a régi főiskolás társak: Rubóczky, Császár, Szoboszlai, Mízsák stb.

Az ágyút vontató dzsipe felkapaszkodtunk. A lőálláshoz érve vezényeltem:

– Gépkocsiról le!

Elsőnek ugrottam, és mindjárt a lábamra dobtak egy ágyútálpéket. Most ordítottam csak igazán. Az ágyút aztán a helyére toltuk-vontuk. Ebben már Hajdúhadházán nagy gyakorlatot szereztünk. Életünkben először – alhadnagyként – lövedéket helyeztünk az ágyúba. Mindenki elfoglalta helyét. Vártuk a dübörgő tankok támadását.

Nem kell megijedni. A tankot szalmazsák helyettesítette. Hosszú dróthuzalon – elég nagy távolságból – a mögöttünk hátra induló dzsip húzta felénk. Jött szépen a mienk is. Igaz, a mi irányzónk, Rubóczky Bandi sehogy sem találta.

A többi lövegénél is követték az ellenséges „harckocsik” mozgását. Onnan kiabálnak, hogy feléjük nem egy, hanem két szalmazsák úszik, egyik a másik felett.

Az ellenség megtévesztő hadmozdulata! Valami csel.

Kiderült, délibábot látunk a nagy pusztaságban.

Két óra várakozás után újra beindult a hadigépezet. Elindultak felénk a szalmazsákok. Mint „parancsnok”, távcsővel figyeltem. Bár szabad szemmel is látszott már.

Bandi, a mi irányzónk nézi-nézi a célkeresztet.

Közben az egyik ágyú leadja a lövést, de mind a négy szalmazsák csak jön és jön. A második, a harmadik is tüzet nyit. A szalmazsákok támadása töretlen.

A miénk is egész közel van már.

– Tűz! – ordítom.

Bandi csak kukucskál, az elsütő szerkezetet békén hagyja. Már egész közel a szalmazsák. Félő, hogy ha nagyon közelről lövünk rá, mi is kapunk a szilánkokból.

– Tűz! – vezényelek megint. Bandikám! Az isten áldjon meg! Lőj már! Mert mi is felrobbanunk!

– Én ugyan nem látom sehol a „harckocsit”, de azért lövök.

És lőtt! És a szalmazsák szanaszét. Eltaláltuk! Mi is megmaradtunk.

Bandi ezért „a hőstettéért” oklevelet kapott. Bekeretezve talán ma is ott függ ágya felett.

Ne mondják el senkinek! Többet sohasem voltam katona. Mégis újabb sarzsival „főtiszt” lettem. Mint civil, hadnagyi rangot kaptam.

Mit szólna vajon ehhez Rudi?! Főiskolai hadnagyunk?! Rangban utolértem.

Ahogy elmaradt valamikor az ünnepélyes tisztavatás, nekem elmaradt az obsit, az elbocsátó levél is. Ma is megvan a katonakönyvem. Ezek szerint még most is hadra fogható vagyok. Ezen nem is csodálkozom! Ilyen emlékekkel örökké főiskolás maradhat az ember.

_____ • _____

Egy év után, a gyakorlóév leteltével az államvizsgán láttuk újra mindannyian egymást. Egyik ámulatból a másikba estünk. Első ámulat: Rubóczky Bandi meg Canci (Bögös Margit) mint házaspár jelent meg. Hogy van ez? Titkolóztak? A tanulás két éve alatt eltitkolták előlünk vonzalmukat? De Bandi még énelőttem is?! Hihetetlen! Persze, nagyon örültünk ennek a frigynek mindannyian. Újabb házaspár „házon belül”.

Amikor meg egymásra néztünk! A cingár meg a hótsovány fiúk némelyike derékban teltkarcsú lett. Természetesen a lányok, mint érett hölgyek jelentek meg. Szemmel láthatóan. Szóval egy év után is jól mutattunk mind.

Vége-hossza nem volt az élettapasztalatok felsorolásának. Igencsak változatos, élménydús beszámolókat, történeteket hallottunk a „valós életből”.

Később a tíz-, majd a húszéves találkozón már a családról, a gyerekekről, a pálya alakulásáról esett szó.

Aztán harminc évig semmi. Majd vonuló éveinkben egyszer csak felfénylik régvolt ifjúságunk. Meghívó érkezett Egerből. A főiskoláról.

Az a csodálatos nap

2003. szeptember 5. Aranydiplomáért megyünk Egerbe. Ötven év után.

Olyan izgalommal érkezünk, mint mikor a kisgyerek valami nagyon szépre, valami csodára vár. Ez él bennünk is. Viszontlátni ifjúságunk csodavilágát! Ötven év után. Viszontlátni a régi társakat! Az ötven évvel ezelőtti önmagunkat. Tudjuk, az idő kereke sokat fordult azóta, mégis az emlékeinkben élő fiatal főiskolásokkal akarunk találkozni.

És találkozunk. Már a kapunál torlódás van. Az érkezők csak nézik egymást. Ki is vagy te? No, ki vagyok én? Hát, nem ismersz meg? Hát nem.

Aztán az összeborulás! Az öröm könnyei a szemekben. Tényleg! Hát persze! Hát hogye! Hetey Tibi meg a kis Kati! Őket ismerik fel először Sajó Laciék. Ölelik egymást az öreg diákok. Ifjúságuk gyönyörűséges emlékeivel. Mindez még a kapun kívül. A járókelők megértő mosollyal kerülgetik őket.

És odabent! A kijelölt gyülekező teremben! Újabb egymásra ismerések. Itt már kialakul a különböző szakosok egy-egy csoportja. A miénk, a magyar szakosoké már az ajtóban lecövekel. Bizony, nem kevesen elmennének mellettük, de valakinek mindig „gyanús lesz” a hozzánk tartozó. És ömlik a szó, egyszerre beszél mindenki, a felismerés, az egymásra találás mámorában. Istenem! Mennyire örülünk, hogy megint itt lehetünk, megint találkozhatunk Egerben. A főiskolán! Ötven év után! Hogy ezt is megértük!

Bizony, a rendezőknek nem kis erőfeszítésbe került, hogy „a mámoros lelkű fiatalokat” visszatérítsék a valóságba. Mert mégiscsak elmúlt az idő. Fáradjunk ki a Díszudvaron sorra kerülő ünnepségre.

A Díszudvar! Tényleg az! Aranydiplomához illő. Mint ahogy a fűvósok felcsendülő ősi dallama:

„Summáját írom Egör várának ...”

Majd megszólal az iskolák ősi „hangszere”: a csengő. Hívja az évkezdéshez a fiatalokat, és emlékezteti a hosszú tanári pályára az aranydiplomáért érkező régi főiskolásokat. Ősi zene, ősi csengő. Ősz fejek hallgatják áhítattal. Emlékeznek, emlékeznek. A hosszú útra, amit a pályán megtettek.

Fanfárok dallamára behozzák a kari zászlókat. Talárban érkezik a rektor helyetteseivel, a karok vezetőivel, mellettük a vendégek. Ünnepestélyes bevonulás.

Az öreg diákok csak ámulnak a minden részében felemelő, az új tanévet indító, megható hagyományos renden. Ez most értük is történik.

A Himnusz közös éneklése a mi történelmi múltunkat is felidézi. A kort, amiben pedagógus munkánkat végeztük. Hogyan tettük ezt?

Hallgassuk a minket köszöntő dr. **Kis-Tóth Lajos** rektorhelyettes urat:

Tisztelt Díszünnepség!

Kedves jubiláló Aranydiplomások!

Baráti szeretettel köszöntöm az alma mater nevében ennek a gyönyörű napnak az ünnepeltjeit, az 50 éve végzett öregdiákokat, hozzátartozókat és minden kedves vendéget, akik jelenlétükkel megtisztelték az aranydiploma átadásának ünnepségét.

A mai nap jelentőségét tovább fokozza, hogy a Debrecenben megalakított, majd egy év után 1949-ben Egerbe költöző főiskola életében ez a harmadik alkalom, hogy végzett diákjainknak aranydiplomát nyújthatunk át. Ennek a nagyszerű pillanatnak csak további különlegessége, hogy a 20. század második felének fordulóján a tanári pálya iránti mélységes elkötelezettség szellemében átvett diploma bearanyozása már egy új század – sőt évezred – első éveiben kerül sorra. Azt hiszem, örömünket csak tovább tetézi az, hogy az elmúlt fél évszázad

számos sorsfordító hatású kihívása után is – ebben a csodálatos épületben kerül sor erre, melynek minden szeglete a tudomány, az universitas szellemiségét sugározza felénk.

Tisztelt Díszünnepség!

A jelenlévők közt nem kevesen vannak olyanok, akik az egri főiskolához, a városhoz életpályájuk rövidebb vagy hosszabb, olykor teljes szakaszával kötődnek, és járultak hozzá jelentősen annak fejlődéséhez. De sokan vannak olyanok is, akik az ország számos más, különböző településén oktatták és nevelték több generáció fiataljait magas szakmai színvonalon, áldozatos pedagógiai munkával. Többen váltak kutató tudóssá, tudományszervezővé vagy kulturális tevékenységet irányítóvá.

Nagy idő ez, nagy utat tettünk meg! – kezdte ünnepi beszédét Némédi Lajos professzor úr, a főiskola első főigazgatója, az intézmény egy korábbi fiatalabb kort ünneplő jubileumán. Múltidéző gondolatokra, számvetésre készítő idő egy fél évszázad. Ezért röviden szeretnék beszélni arról, mi is történt a főiskolán ez alatt az idő alatt, hogyan ápoltuk és fejlesztettük féltő gonddal az örökséget, amelyen Önök és tanáraik elmúlhatatlanul otthagyták szellemi nyomatukat.

Az ötvenes évek elejének pedagógushiánya nagy nekibuzdulásra készítette az oktatásirányítókat, mely a felvett létszámot és a képzési időt is érintette. A hallgatók száma évről évre jelentősen növekedett. A folyamat 1954-ben megtört, sőt felvetődött a pedagógiai főiskolák megszűnésének kérdése is. Ez az időszak az egri főiskola életében mélypontot jelentett. Visszaesett a hallgatói létszám, néhány szak szünetelt.

Fordulatot az 1959-es év hozott. Ekkor vezették be a négyéves, háromszakos képzést. A hallgatói létszám öröndetesen növekedett. Nappali tagozaton a hatvanas évek közepére elérte a 800-at. Időközben, 1964-ben áttért a főiskola a négyéves, kétszakos képzésre. Ezzel párhuzamosan új szakok és képzési területek jelentek meg az oktatásban. Elsőként, 1970-ben elkezdődött az angol szakos képzés.

Csak a tisztelet hangján szólhatunk arról az életpálya-teljesítményről, mely az elmúlt ötven év alatt teljesült be. Az eredmények, az élmények és sikerek a nehézségeket vélhetően a múlt homályába burkolják.

Nem könnyű időben és nem könnyű hivatást választottak az itt köszöntendők, a ma távol levők és a mai napot meg nem élők, de gondolatban jelen lévők.

Pályájuk kezdetén és végén jelentős történelmi fordulatot érhettek meg. Oly korban is voltak Önök felnőttek és gyermekek pedagógusai szószeren és tanteremben, mikor csak igazat mondani nem volt magától értetődő, mikor az elemi tisztesség is kockázatos volt. Veszélyes tantárgyakat kellett oktatni igen veszélyes időben. Mondjam azt mégis, hogy amaz átkos idők egyben a becsületes pedagógia fénykorát is jelentették? Mondom. Mondom, hogy gratulálhassak aranydiplomás kollégáimnak, akik a kötelező hazudozás világában is tudták, mert volt hitük és szívük hozzá, csak az igazat tanítani. Déry Tibort idézem: Az aranymosókhoz hasonlította a tanárok munkáját, akik a hordalékos világból szeretnék a nemesfémet kimosni. Ezen a pályán újból és újból neki kell gyürkőzni, hogy derült lélekkel lehessen képviselni tanítványaink előtt a tudás és a tisztesség, a tisztességes tudásvágy igényességét. Ehhez olyan tanáregyenységekre van szükség, akik nem csupán vallják, de gyakorolják is azt az erkölcsi alapelvet, hogy cselekedeted alapjául szolgáló alapelv mások számára is követendő minta lehessen.

Önökben, kedves ünnepelt kollégáim, tanítómestereinket is tisztelhetjük, még akkor is, ha ez nem a hagyományos értelemben vett katedra és tanterem adott díszletei között valósult meg. Nem csupán szóval, hanem példamutató tetteikkel neveltek, tanítottak bennünket. Ez alkalommal ezért is szeretnénk köszönetet mondani. Köszönjük, hogy munkájukkal elismerést szereztek hivatásunknak, az alma maternek.

Igen Tisztelt Ünnepeltek! A mai napon 102 aranydiplomát átvevő, minden kedves kollégának azt kívánjuk, hogy életük további szakaszában kísérje végig a siker, a család szeretete, hivatásunk és az Esz-

terházy Károly Főiskola megbecsülése. Tartalmas, boldog életet és jó egészséget kívánunk mindnyájuknak.

Rektorhelyettes Úr! Köszönjük. Nagyon köszönjük.

Ezután a főiskola rektora, dr. Hauser Zoltán a színpad előtt elhelyezett asztalon sorakozó Arany Díszokleveleket adja át az „ötvenéveseknek”. A Tanulmányi Osztály vezetője, Horváth Tibor szólítja a jubilálókat.

Elsőnek a mi társunkat, Bacskainé Zöld Teréziát. Rektor úr mindenki elé egy pár lépést tesz. Mosolyogva viszi és adja át kedves szavakkal sok év munkájának „arany elismerését”. A tipegő, nehezen közeledőnek messzire eléje megy, és támogatva kíséri vissza majd csak a helyéig. Mint a tanárát mélyen tisztelő tanítvány.

A díszoklevelek átadása után köszönt ő is mindnyájunkat:

Tisztelt Díszünnepség!

Nagyra becsüléssel és jó kívánságaimat kifejezve köszöntöm az aranydiplomás öregdiákokat, kedves barátainkat. Aranyló, hosszú őszt, tartalmas és boldog éveket kívánok mindannyiuknak.

Köszönjük Rektor Úr! Köszönjük.

Az elsőévesek fogadalomtétele, a város polgáraivá fogadása, a kari dékánok kézfogása a gólyákkal a mi kezdő évünket juttatja eszünkbe. Akkor ez nem így volt. Akkor a Szózatot sem szavalták! Szent áhítattal hallgattuk most. Mint a főiskola indulóját is. Számunkra az egész ünnepség felemelő és nagyon megható volt.

A díszebéd a Tiszti Klubban! Itt már előkerültek a fényképek a régi szép időkről, no meg az unokákról. Egymás szavába vágva nosztalgiázunk. Nagyon jó így újra együtt! Emlékezni! Főiskolás éveinkre! Ifjúságunkra.

Pohárköszöntőjében dr. Mátyás Ferenc rektorhelyettes úr megemlíti, hogy az asztalon a főiskola bora kelleti magát. Mert a főiskolának az élet egészére kell felkészíteni a fiatalokat.

Most jó lenni főiskolásnak! Vagy mégsem? Hogy a miénknél szebb is lehetne valaha? Nem tudom. Feledve az éhezést, fázást, a nehéz történelmi kort, most csak a szépre emlékezünk. Emlékezünk.

Pláne, hogy a főtitkár, dr. Koncsos Ferenc bejelentette: a Főiskola Líceumi Baráti Körének valamennyi arany díszokleveles Tiszteletbeli tagja lett.

Lehet ennél szebb befejezése a csodálatos napnak? Hiszen főiskolások maradunk mi az idők végezetéig!

Alma materünk! Vigyázz ránk ezután is!

Mi sohasem felejtünk!

Epilógus

Ötven év távlatából idéztem fel főiskolás önmagunkat. A kort, amiben éltünk. Ifjúságunkat, ahogyan átéltük. A mindennapokat, amint megéltük.

Pennámnak erőt az égiek adtak. Ötven év után Egerbe „az ifjúság édes madara” szállt velem vissza. Tollamat vezette, emlékeimet igazgatta. Sógott is sokat az öreg diáknak, mint annak idején mi is egymásnak.

Talán ezért is repkednek fel és le, ide-oda gondolataim. Nem tudtam ellenállni a feltörő emlékeknek, a „csapongó képzeletnek”. De nem is akartam!

Olvassuk csak el az alábbi névsort!

Ahány név, sokszorosan annyi emlék: élmények, történetek.

Balogh Júlia	Kurucz László
S. Balogh Sándor	Kurucz Zoltán
Bögös Margit	Mizsák István
Bükös Klára	Nagy Etelka
Császár István	L. Nagy Jolán
Csontos Júlia	Nagy Margit
Deme László	Nagy Piroska
Dobár Mária	Petrozsényi Mária
Ferenczi Piroska	Pinczés Irén
Fülesdi László	Poprádi László
Gruz János	Rubóczky András
Harangi Etelka	Sajó László
Hegedűs Márta	Szabó Zoltán
Hetey Tibor Zoltán	Szalai Etelka
Horváth Ilona	Szoboszlay István
Illés László	Veleczky Katalin
Janitzky Ilona	Viola Lajos
Joó Erzsébet	Zabos Irén

Jónás Ferenc
Juhász Ilona
Kecskés István
Kugyela Ibolya

Zámbó Mária
Zelenák Ilona
Zétényi Imre
Zöld Terézia

A névsort látva, ugye sokat tudnánk még hozzátenni mindannyian a leírtakhoz!

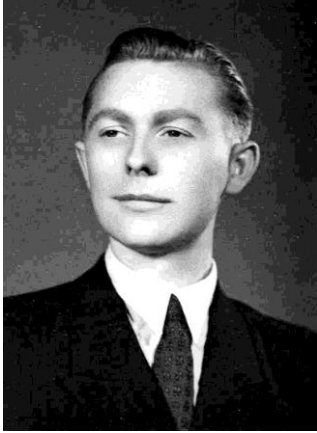
Mindenkiről vannak emlékeink. Ahogyan egyenként megéltük. Ahogyan emlékeinkben megőriztük. Ahogyan megjelenik ma! A múltba visszarévedőnek.

Reméljük, hogy összejövünk még visszaemlékezni főiskolás önmagunkra. Elbeszélni pályánk élményeit. A távolmaradókról híreinket. Megemlékezni azokról, akik már az égi mezőkről tekintenek vissza az egri főiskolásokra.

Pennámnak ereje ennyire futotta. A múlt, a történetek, a névsorban szereplők tanárainkkal együtt ötven év után ma is így élnek lelkemben.

2003. karácsony

Képcsarnok

Jóbarátok

Szobatársak

Kiránduláson

Május 1.

Csoportkép

Csoportképek

Az aprószentek

Szerelmespárok

Szerelmespárok

A vitézek

Tisztjelölt

Gimnasztyorkában

Főtisztek

A tízéves találkozón

A húszéves találkozó

Aranydiplomások

Tartalom

Prológus.....	3
Főiskolás előéletem	7
A nekiveselkedés.....	11
A tantárgyak tanítása, tanulása.....	14
Változatos mindennapok	32
Barátság. Szerelem!.....	46
„Fegyvert s vitézt éneklek ....”	60
Az a csodálatos nap	69
Epilógus.....	75
Képcsarnok.....	77

